

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик дошкільної освіти

Кваліфікаційна робота
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

з теми: **«МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ РОЗВИВАЛЬНОЇ ДОШКИ
«БІЗБОРД» ДЛЯ СЕНСОРНОГО РОЗВИТКУ
ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ»**

Виконала: здобувачка вищої освіти
освітньої програми Дошкільна освіта,
спеціальності 012 Дошкільна освіта
заочної форми здобуття вищої освіти
Корбійчук Валерія Валеріївна

Керівник: **Бабюк Т. Й.**,
кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри теорії та
методик дошкільної освіти

Рецензент: **Вашак О. О.**,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної освіти
Полтавського національного
педагогічного університету імені
В.Г.Короленка

Кам'янець-Подільський, 2025 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СЕНСОРНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ	6
1.1. Теоретичні аспекти сенсорного розвитку дітей раннього віку	6
1.2. Технологія розвивальної дошки «Бізіборд»: характеристика, компоненти, функції та особливості, переваги та недоліки	10
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКОРИСТАННЯ РОЗВИВАЛЬНОЇ ДОШКИ «БІЗІБОРД» У СЕНСОРНОМУ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ	22
2.1. Методичні засади підготовки вихователів до використання розвивальної дошки «Бізіборд» у сенсорному розвитку дітей раннього віку	22
2.2. Розробка експериментального методичного посібника з сенсорного розвитку дітей раннього віку з використанням розвивальної дошки «Бізіборд»	41
2.3. Інтерпретація результатів експерименту та аналіз динаміки сенсорного розвитку дітей раннього віку за умов використання бізіборда	48
ВИСНОВКИ	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	59

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сенсорний розвиток дітей раннього віку є одним із ключових напрямів сучасної дошкільної педагогіки, оскільки саме в цей період формуються базові механізми пізнання, що забезпечують подальший інтелектуальний, емоційний та мовленнєвий розвиток дитини. У контексті оновлення змісту дошкільної освіти відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти України та Концепції розвитку дошкільної освіти зростає увага до створення насиченого розвивального середовища, яке стимулює активну дослідницьку діяльність дітей і сприяє формуванню сенсорних еталонів. Педагоги й психологи підкреслюють, що у віці від одного до трьох років дитина засвоює навколишній світ насамперед через органи чуття, тому якість сенсорного досвіду має вирішальний вплив на становлення її когнітивних функцій.

Значний внесок у розроблення теоретичних засад сенсорного розвитку зробили українські науковці, зокрема О. Запорожець, який обґрунтував роль дії та активного маніпулювання предметами у формуванні перцептивних процесів; Л. Венгер, що розкрив закономірності засвоєння сенсорних еталонів; Н. Гавриш, Т. Піроженко, Н. Кулачківська, які наголошують на важливості створення педагогічно продуманого предметно-просторового середовища у дошкільному віці. У працях цих дослідників доведено, що якісно організований сенсорний розвиток не лише сприяє формуванню у дітей умінь розрізняти властивості предметів, а й забезпечує умови для розвитку мислення, уяви, мовлення та моторики.

У сучасній практиці дошкільної освіти суттєво зростає популярність інноваційних дидактичних засобів, які поєднують можливості самостійної пізнавальної активності та сенсорного тренування. Одним із таких засобів є розвивальна дошка «бізіборд», що виступає інтерактивним об'єктом для

маніпулятивної діяльності дітей раннього віку. Бізіборд, як поліфункціональний навчальний інструмент, забезпечує різноманітний сенсорний досвід завдяки поєднанню деталей різної фактури, форми, величини, кольору та способів дії. У педагогічній літературі він розглядається як ефективний засіб розвитку дрібної моторики, координації рухів, тактильної чутливості, уваги й пізнавального інтересу. Проте, попри активне використання бізібордів у дошкільних закладах та родинному вихованні, проблема наукового обґрунтування методики їх застосування для сенсорного розвитку дітей раннього віку залишається недостатньо дослідженою.

Отже, актуальності означеної проблеми, недостатній рівень її наукової дослідженості та дидактико-методичної розробленості, відсутність системного наукового аналізу проблеми зумовили вибір теми магістерського дослідження *«Методика використання розвивальної дошки «бізіборд» для сенсорного розвитку дітей раннього віку»*.

Об'єкт дослідження: процес сенсорного розвитку дітей раннього віку.

Предмет дослідження – методика використання розвивальної дошки «бізіборд» як засобу оптимізації цього процесу.

Метою роботи є теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка ефективності методики застосування бізіборду для формування сенсорних умінь дітей раннього віку.

Для досягнення поставленої мети передбачено виконання **завдань:**

1. Здійснити аналіз наукової літератури з проблеми сенсорного розвитку дітей дошкільного віку.

2. Обґрунтувати методичні засади підготовки вихователів до використання розвивальної дошки «Бізіборд» у сенсорному розвитку дітей раннього віку.

3. Розробити методичний посібник з сенсорного розвитку дітей раннього віку з використанням розвивальної дошки «Бізіборд».

4. Перевірити ефективність методичних засад підготовки вихователів до

використання розвивальної дошки «Бізіборді» у сенсорному розвитку дітей раннього віку.

Для розв'язання поставлених завдань застосовано комплекс **методів дослідження:**

теоретичні – аналіз, синтез, класифікація, узагальнення – для теоретичного вивчення наукової проблеми, визначення базових та похідних понять дослідження; порівняння, абстрагування й конкретизація – для обґрунтування методичних засаді підготовки вихователів до використання розвивальної дошки «Бізіборді» у сенсорному розвитку дітей раннього віку;

емпіричні – діагностичні (анкетування, тестування, опитування, бесіди, інтерв'ювання);

математичні – обробка результатів дослідження.

Практичне значення роботи визначається можливістю використання запропонованих методичних рекомендацій у діяльності закладів дошкільної освіти й у сімейному вихованні для збагачення сенсорного досвіду дітей раннього віку. Наукова новизна дослідження полягає у створенні структурованої методичної системи застосування бізіборду, яка враховує вікові та індивідуальні особливості дітей, специфіку сенсорних умінь, що формуються, а також умови ефективної педагогічної взаємодії.

Базою дослідження був Заклад дошкільної освіти «Лісова казка» с. Гаї Шевченківські Тернопільської області.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження обговорено на конференціях різних рівнів.

Публікації. Основні результати дослідження викладено в 2 наукових публікаціях.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СЕНСОРНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

1.1. Теоретичні аспекти сенсорного розвитку дітей раннього віку

Сенсорний розвиток є провідною складовою пізнавального становлення дитини в ранньому онтогенезі. Саме сенсорика забезпечує формування первинного досвіду, на який у подальшому спираються всі інтелектуальні функції. У психологічній і педагогічній літературі він визначається як процес цілеспрямованого формування здатності сприймати властивості предметів і явищ – колір, форму, величину, фактуру, звук, запах і смак. Л. Венгер підкреслював, що сенсорний розвиток є фундаментальною передумовою формування таких операцій, як порівняння, аналіз, синтез, узагальнення та класифікація. Українські дослідники, зокрема О. Проскура, Н. Гавриш, Т. Поніманська, Г. Беленька, акцентують на тому, що раннє дитинство є критичним періодом, коли закладається чуттєва основа сприймання світу та формується здатність до наступного мовленнєвого, когнітивного й емоційного розвитку.

За Т. Поніманською, сенсорний розвиток визначається як «серцевина пізнавального розвитку», оскільки дитина раннього віку пізнає довкілля не через обробку логічної інформації, а через безпосередній чуттєво-предметний досвід [59, с. 78]. Саме тому педагог має забезпечувати середовище, багате на різноманітні сенсорні подразники, організовувати діяльність, що передбачає дотик, маніпуляцію, порівняння й експериментування. Н. Гавриш зазначає, що сенсорні еталони – кольори, форми, величини, температурні й текстурні відмінності – виконують роль опорних засобів орієнтації у світі предметів і явищ, а їх засвоєння є природною умовою розвитку мислення й мовлення [10].

Сучасні дослідження Л. Шелестової, І. Неведомської та Г. Беленької

підтверджують, що різноманітний сенсорний досвід прямо впливає на розвиток уваги, пам'яті, спостережливості, а також формує емоційну чутливість, що особливо важливо в період становлення особистісних реакцій. За даними новітніх нейропсихологічних досліджень, перші три роки життя є періодом найвищої нейропластичності, коли стимуляція аналізаторів сприяє формуванню нових нейронних зв'язків. З огляду на це сенсорний розвиток набуває статусу не лише педагогічного, а й *neuro-friendly* напрямку виховання.

В умовах сучасного світу, де цифрові технології дедалі активніше входять у життя дітей, важливо враховувати, що сенсорний досвід раннього віку не може бути замінений екранною взаємодією. Психологи, зокрема Г. Курило, І. Костюк, М. Лисенко наголошують, що перевантаження віртуальними подразниками за відсутності реальної предметної маніпуляції може сповільнювати розвиток тактильних відчуттів і дрібної моторики, що безпосередньо пов'язано з розвитком мовлення [36; 40]. Тому актуальним стає використання матеріальних сенсорних засобів, здатних компенсувати дефіцит природної активності. Одним із таких інструментів є розвивальна дошка «Бізіборд», що поєднує інноваційні підходи та природну потребу дитини у дослідженні світу через дію.

Розвивальна дошка «Бізіборд» (*busy board*) є сучасним дидактичним засобом, створеним для стимулювання сенсорної, моторної та інтелектуальної активності дітей раннього віку. В її основі – поєднання предметів побутового призначення, механізмів та фактур, які спонукають дитину до самостійного дослідження. Традиції подібних засобів мають витоки у педагогіці Марії Монтесорі, де особлива увага приділялася вправам практичного життя, сенсорним матеріалам і самостійній діяльності дитини.

У сучасній українській педагогіці бізіборд розглядається як інструмент багатоканального впливу на дитячі аналізатори. О. Кононко підкреслює, що він створює ситуацію природного дослідження, у якій сенсорний досвід збагачується через одночасну стимуляцію тактильних, пропріоцептивних і

зорових сенсорних систем [33]. Дотик до різних матеріалів – деревини, металу, тканини, шкіри, пластику – не лише формує еталони фактур, а й активізує нервові рецептори долонь, що, за Ю. Александровим, відіграє ключову роль у розвитку мовленнєвих центрів кори головного мозку [1].

Бізіборд дає змогу дитині самостійно обирати послідовність дій, експериментувати з механізмами, досліджувати причинно-наслідкові зв'язки. Він сприяє розвитку сенсомоторного інтелекту, що є характерною формою мислення раннього віку за Ж. Піаже. Маніпулятивна діяльність формує перші уявлення про фізичні властивості предметів, механічні процеси та логіку функціонування простих об'єктів. За спостереженнями Т. Андрєєвої, систематичне використання подібних засобів активізує прагнення дитини до дослідження, сприяє формуванню наполегливості й зосередженості [2].

Особливу цінність бізіборд має в умовах сучасного інформаційного середовища, де рухова активність дітей поступово зменшується, а маніпулятивна діяльність заміщується пасивним переглядом контенту. Сучасні дослідження фахівців із раннього розвитку (А. Яценко, Н. Бібік, І. Гайда) свідчать, що брак сенсорного досвіду є однією з причин зростання випадків мовленнєвих затримок та недостатнього розвитку дрібної моторики. Тому впровадження бізібордів у процес виховання є актуальним педагогічним завданням.

У педагогічній практиці бізіборд поєднує навчальну, розвивальну та корекційну функції. Він сприяє поступовому формуванню побутових умінь – відчиняти засувки, застібати гудзики, користуватися блискавкою, зав'язувати шнурівки. Усе це формує самостійність і підвищує самооцінку дитини. Водночас індивідуалізація роботи є однією з ключових переваг: кожна дитина може діяти у власному темпі та обирати ті елементи, які її цікавлять найбільше. Така гнучкість відповідає концепції особистісно орієнтованої освіти.

Досвід педагогів закладів дошкільної освіти та результати сучасних досліджень свідчать, що регулярне використання бізіборда сприяє помітному

зростанню сенсорної компетентності дітей. Дошка забезпечує природну діяльність, у якій дитина поєднує експериментування з фізичними властивостями предметів, розвиток моторики й мовленнєве супроводження дій. Завдяки цьому формуються навички сенсорної диференціації, зростає точність рухів, розширюється словниковий запас, що пов'язано з активним розвитком мозкових структур, відповідальних за координацію та мовлення.

Сучасна практика свідчить, що діти, які регулярно взаємодіють із бізібордом, виявляють підвищену когнітивну активність, стають більш уважними, охоче беруть участь у маніпулятивних іграх та швидше засвоюють сенсорні ознаки предметів. У роботі з дітьми, які мають затримку мовленнєвого розвитку, бізіборд допомагає активізувати артикуляційні та моторні механізми, сприяючи полегшенню мовленнєвих процесів. Це підтверджують спостереження логопедів і корекційних педагогів, які застосовують такі дошки у своїх програмах.

Особливо ефективним є використання бізіборда для створення індивідуального сенсорного маршруту, коли педагог може пропонувати дитині послідовність дій, спрямованих на формування певних функцій – від розвитку тактильних відчуттів до вдосконалення пальцевої моторики та просторового орієнтування. У цей момент дитина не лише виконує завдання, а й отримує емоційне задоволення від результату, що стимулює інтерес до подальших досліджень.

У контексті сучасних освітніх викликів, пов'язаних із цифровізацією дитинства, педагогічна спільнота підкреслює значення предметно-маніпулятивної діяльності як протипази пасивним формам дозвілля. Бізіборд стає одним з інструментів, що забезпечують збереження природної активності, знижують ризики сенсорної депривації та допомагають гармонізувати розвиток дитини.

Сенсорний розвиток дітей раннього віку є основою формування їхнього інтелектуального, моторного, мовленнєвого та емоційно-соціального

потенціалу. Використання бізіборда, як сучасного й ефективного педагогічного засобу, забезпечує багатоканальне стимулювання аналізаторів, сприяє розвитку дрібної моторики, формуванню сенсорних еталонів, розширенню словника, становленню самостійності та ініціативності дитини. Систематичне застосування бізіборда в освітньому процесі відповідає сучасним вимогам до організації розвивального середовища, сприяє нейропсихологічному збагаченню дитячого досвіду та створює оптимальні умови для гармонійного розвитку дітей раннього віку в умовах сучасної цифрової епохи.

1.2. Технологія розвивальної дошки «Бізіборд»: характеристика, компоненти, функції та особливості, переваги та недоліки

Однією з основних проблем сьогодення є створення умов для своєчасного повноцінного фізичного, психічного й духовного розвитку кожної дитини, формування її життєвих компетентностей. У зв'язку із цим одне з головних завдань вихователя полягає в тому, щоб створити умови для самостійного розвитку дитини, прояву її особистісного потенціалу. Базовий компонент дошкільної освіти (2021) виокремлюють сенсорний розвиток як базову компетентність формування всіх ключових компетентностей дитини дошкільного віку [3].

Сенсорний розвиток дитини – це розвиток її власного сприйняття й формування уявлень про зовнішні властивості предметів: їхню форму, колір, величину, розташування у просторі, а також запах, смак тощо. Значення сенсорного розвитку в ранньому віці важко переоцінити. Саме цей вік найбільш сприятливий для вдосконалення органів чуттів, накопичення уявлень про навколишній світ.

Видатні зарубіжні спеціалісти у галузі дошкільної педагогіки (Ф. Фребель, М. Монтесорі, Ж.-О. Декролі), а такожі відомі представники дошкільної педагогіки та психології (Сі. Русова, Є. Тихеева, О. Запорожець,

Н. Сакуліна та ін.) справедливо вважали, що сенсорний розвиток, спрямований на забезпечення повноцінного сенсорного розвитку, є однією з базових компетентностей дитини раннього віку.

Виокремимо, педагогічна наука репрезентує змісті сенсорного розвитку через призму психології. Він базується на основі принципу збагачення та поглиблення шляхом формування у дітей раннього віку вміння широкого орієнтування у навколишньому світі. Поряд зі спеціальним ознайомленням із кольором, формою, розміром предметів слід удосконалити звуковий аналіз мови, формувати музичний слух, розвивати м'язово-суглобову чутливість тощо. Ці вміння відіграють важливу роль у здійсненні музичної, образотворчої, трудової діяльності, у мовленнєвому спілкуванні. Вправлення ві сенсорних діянь поєднується з різними видами діяльності, що забезпечує життєву придатність сенсорних знань та вмінь. Водночас сенсорний розвиток передбачає спеціальну діяльність щодо ознайомлення дітей із сенсорними еталонами, а також спеціальними способами зіставлення якостей предметів із засвоєними зразками, тобто способами обстеження предметів [2].

Наголосимо, у житті дитини раннього віку переважає її власний чуттєвий досвід. На другому-третьому році життя, дитина вже готова засвоювати сенсорні еталони, тобто вчитися правильно розрізняти й називати властивості предметів. Вона починає накопичувати уявлення про величину, форму, колір та інші властивості предметів. Це відбувається під час ігрових вправ та ситуацій, які створює дорослий зі спеціальною розвивальною метою. Під час гри дитина мимовільно освоює прийоми групування і класифікації, поняття відношення її залежностей між предметами за величиною, формою, кольором, розташуванням у просторі. Тому можемо констатувати те, що сенсорний розвиток нерозривно пов'язаний із різними видами діяльності дитини.

Відповідно до думок науковців, вважаємо за необхідне виділити основні завдання сенсорного розвитку дітей раннього віку (рис. 1.1).

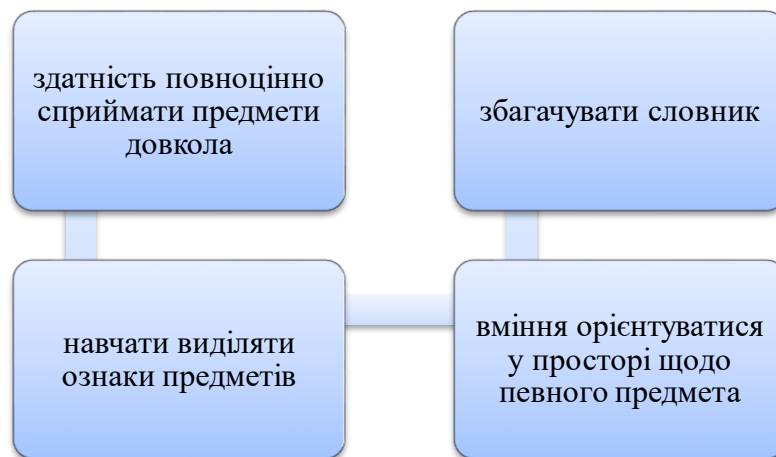

Рис. 1.1. Завдання сенсорно-пізнавальної розвитку дітей раннього віку

Підкреслимо, що лише правильна організація діяльності дитини раннього віку допоможе вирішити основні завдання сенсорно-пізнавального розвитку дитини. Як наслідок, спостерігаємо покроковий перехід від маніпуляції предметами до ознайомлення з ними на основі зорового, тактильного та слухового сприймання, а також їх поєднання. Зауважимо, для формування у дитини правильних уявлень про зовнішні ознаки предметів та їх співвідношення, слід забезпечити можливість безпосередньо сприймати ці предмети через зір, слух, дотик, різні дії з ними.

Вважаємо необхідне дати визначення одному з досліджуваному понять «сенсорно-пізнавальна компетентність» здатність дитини використовувати власну сенсорну систему в процесі логіко-математичної і дослідницької діяльності [3].

Отже, сенсорно-пізнавальна компетентність дошкільника у розумовій діяльності засвідчується його здатністю розмірковувати, порівнювати, робити певні узагальнення, обчислювати, класифікувати, упорядковувати висловлювання, висувати елементарні гіпотези на основі власного сенсорного досвіду. Саме тому у Базовому компоненті дошкільної освіти приділяється увага сенсорному розвитку дитини через формування у них певних компетентностей, таких як: предметно-практична; технологічна; сенсорно-пізнавальна; логіко-математична; дослідницька [3]. Впровадження і реалізація

освітнього напрямку «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» передбачає «формування доступних дитині дошкільного віку уявлень, еталонів, що відображають ознаки, властивості, відношення предметів і об'єктів навколишнього світу». Основа пізнавального розвитку дитини – сенсорний розвиток.

Показником сформованості цих уявлень є здатність дитини застосовувати отримані знання у практичній діяльності (ігрова, трудова, сенсорно-пізнавальнатощо), оволодіння способами пізнання дійсності, розвиток у неї наочно-дієвого, наочно-образного, словесно-логічного мислення. Сенсорно-пізнавальна діяльність є однією зі спрямованих на інтеграцію змісту дошкільної освіти. Результатом є наявність пізнавальної мотивації, базису логіко-математичних, дослідницьких знань, набутих дитиною умінь і навичок (аналізу, порівняння, узагальнення, здійснення самоконтролю), пізнавальний досвід, що накопичується і використовується в різних видах дитячої діяльності [3].

Після опрацювання наукової і науково-методичної літератури з питання формування сенсорно-пізнавальної компетентності у дітей раннього віку, було вирішено дослідити означений процес з використанням розвивальної дошки «бізіборд».

Виокремимо, для формування сенсорно-пізнавальної компетенції дитини дошкільного віку є необхідним розвиток дрібної моторики дитини. Дрібна моторика – це хороша робота пальців рук, а від того, які розвинені пальчики наших дітей, залежить їх подальший розвиток мови.

Оскільки в наш час значно зросла кількість дітей із мовними порушеннями, у зв'язку з цим фахівці приділяють більше часу іграм з дітьми на розвиток дрібної моторики. (Використання різних кубиків, конструкторів, шнурівок, мозаїки і т.д.). Одним з таких посібників є бізіборд.

Бізіборд (busy – зайнятий, board – дошка) – розвиваюча ігрова панель (дошка) з розвиваючими деталями, призначена для дітей від 7-8 місяців і до 3

років. Це ігрова панель, найчастіше зроблена з дерева, на якій закріплені різні деталі, які допомагають малюку розвивати моторику та знайомлять його з навколишнім світом, з тими речами, які зустрічаються в побуті [30].

Зауважимо, що кожна частина бізіборду ознайомлює дитину зі необхідними їй речами: замки, блискавки, шпінгалети, меблеві фурнітура, вилки і розетки, дверними або віконними петлями.

У сучасних бізібордах кількість деталей істотно збільшилася, з'явилося безліч варіацій – тепер на них є шнурівки, «змійки», ролики, намистини, геометричні фігури, замки, розетки, дверцята, ланцюжки, лічильники, блискавки та багато іншого. Все це активно сприяє розвитку дитячої моторики та виконує когнітивну функцію.

Відома лікар і педагог Марія Монтесорі, яка вважала найголовнішим у розвитку дитини свободу вибору, була основоположником авторської однойменної педагогічної методики для навчання дітей з особливостями розвитку, де дорослий повинен допомогти дитині стати самим собою. Вона запропонувала своє бачення проблеми навчання дітей з особливостями розвитку. М. Монтесорі довела на практиці, що стимулюючи дитину ззовні, дорослий може розвивати її мозок. Ця теорія відмінно працює з дітьми, що мають деякі відмінності від однолітків, що нормально розвиваються. Але з часом ця методика стала цікавою для педагогів, які працюють зі звичайними дітьми і здобули світову популярність [5, с. 33].

Перший бізіборд Марія Монтесорі вигнала ще 1907 року. Вона запропонувала перенести всілякі підручні побутові пристрої на дошку. За допомогою такого тренажера діти визначають спосіб роботи з кожною дрібною деталлю, а батьки при цьому можуть не побоюватися за життя своїх чад. Двигун, дверні ланцюжки, намистини, кільця від карниза або замки-блискавки допомагають дитині розвивати дрібну моторику рук і вивчати предмети, які її зацікавили [20, с. 156]. Нейронні сигнали від пальців рук передаються в мозок, що сприятливо впливає на інтелектуальний, мовний,

сенсорний та фізичний розвиток дитини.

Таким чином, заї методом Марії Монтессорі та з метою стимулювати у дітей розвиток уваги, пам'яті, мислення, розвитку мовлення, навичок спілкування та дрібної моторики виготовленої дошку «Бізіборд». Допитливість дітей раннього віку неї знає меж! Все потрібно спробувати відкрити, зачинити, розстебнути. Бізіборд надовго захоплює дитину, ставить переді нею багато різних завдань, що вимагають уважності, посидючості та наполегливості, розвиває творче мислення [6; 20].

Варто розглянути відмінності у сучасних бізібордах. Сьогодні торгова мережа пропонує односторонні або двосторонні бізіборди, у вигляді книжок чи просто об'ємні. Односторонні – це бізіборди, що зроблені на одній частині дошки. Як показує практика такі види бізібордів є зручними у ігровій діяльності на підлозі. Стосовно розміру, виокремимо, вони бувають різні.

Уі сучасних закладах дошкільної освіти можна зустріти бізіборди середнього розміру. Вони мають оптимальне співвідношення розміру, ціни та наповненості необхідними елементами. Як показує сучасна практика, діти дошкільного віку проводять багатої часу з бізібордом, ніж з іншими іграшками. Уміннях, які формуються під часі використання бізіборду (рис. 1.2).

Рис. 1.2і. Вміння, які формуються під часі використання бізіборду

Уі процесі формування сенсорно-пізнавальної компетентності дитини

раннього віку бізіборди стають все більш необхідними. Користування бізібордами покликане розвивати дитину, формувати сенсорно-пізнавальну компетентність, допомагати досліджувати і вивчати різні предмети в одному місці. Сенсорно-пізнавальна компетентність необхідна для побудови нейронних зв'язків мозку маленьких дітей. Формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей раннього віку за допомогою бізібордів включає активне застосування п'яти почуттів (смак, дотик, нюх, слух, зір), аї також вестибулярну систему дитини.

Зауважимо, що основним завданням вихователя закладу дошкільної освіти у досліджуваному нами процесі є зацікавлення дитини бізібордом таї способами його використання. В умовах освітнього процесуї у закладах дошкільної освіти застосування бізібордів єї основним засобом всебічного розвитку особистості дитини ранньогої віку.

Залучення дитини до використання різних деталейї на бізіборді формує не тільки впевнену, здатнуї самостійно здобувати та використовувати знання особистість, аї ї сприяє активному професійному розвитку вихователя.

Сучаснийї вихователь повинен бути справжнім громадянином своєї країни, розуміти свою приналежність до суспільства, поважати свободиї і права особистості. У своїй роботі виховательї керується сукупністю соціальних норм, прийнятих уї конкретному суспільстві. Він зобов'язаний знати і використовуватиї у своїй професійній діяльності особистісні і вікові особливості дітей, створювати умови для розвитку комунікативноїї компетентності дошкільників (учнів). У процесі здійснення прямихї функціональних обов'язків педагог враховує вікові особливості дітей, застосовуючи в рамках навчального заняття (позаурочного заходуї) різні види діяльності, сприяє формуванню цілісної картини світу [24].

Компонентами професійної компетентності вихователя закладуї дошкільної освіти можемо назвати такі, як: здатності до реалізації функцій професійно-педагогічної діяльності (готовності застосовувати засоби,

прийоми, технології щодо мотивації та стимулювання суб'єктів дошкільної освіти; спроможність визначати стратегічні, тактичні, оперативні цілі дошкільної освіти, планувати процеси для досягнення бажаних результатів, добирати доцільні методи, форми, засоби педагогічної діяльності; спроможність конструювати педагогічні заходи, розробляти методичне забезпечення педагогічного процесу, здійснювати пошукову роботу, аналіз та узагальнення власного педагогічного досвіду; здатність оцінювати результати, засоби їх досягнення та визначати шляхи покращення якості дошкільної освіти), а також соціальна (здатність до життєдіяльності в суспільстві; взаємодії та праці в команді), загальнокультурна (здатність до розвитку культури особистості і суспільства в різних аспектах), здоров'язбережувальна (збереження фізичного, соціального, психічного і духовного здоров'я всіх учасників педагогічного процесу; застосування навичок здорового способу життя, гармонізації режиму праці та відпочинку; запобігання та попередження професійного стресу та вигорання), громадянська (активність у сфері суспільно-політичного життя в Україні, здатності до захисту прав і свобод учасників педагогічного процесу, виконання громадянських обов'язків) та інформаційна (здатності до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності та повсякденному житті, раціональне використання ІКТ при розв'язуванні завдань дошкільної освіти, пов'язаних зіпрацюванням інформації, її пошуком, систематизацією, зберіганням, поданнями та обміном; здійснювати власний професійний розвиток за допомогою засобів ІКТ) компетентності [24].

Діяльність закладу дошкільної освіти на сучасному стані неможлива безі ефективного вирішення пріоритетних завдань розвитку навчання та виховання дітей, без пошуку оптимальних форм організації освітнього процесу, використання перспективного досвіду, а такожі здійснення інноваційної діяльності.

Здатність до реалізації функцій професійно-педагогічної діяльності вихователя передбачає організування ігрової діяльності, яка б ставила дитину перед необхідністю спрямувати свої розумові зусилля на пошук її вибіркового використання наявних у неї знань її вмінь для розв'язання нового конкретного завдання [19]. Бізборд є сучасним інструментом, що здатний спрямувати дії вихователя на формування у дітей значущої мотивації до пізнання, а відтак, скерувати їхню пізнавальну активність, стимулювати розвиток власних почуттів та інтересів.

Практична діяльність з розвивальною дошкою є цікавою і корисною як для дітей, так і для вихователя. Сьогодні використання бізборда у закладах дошкільної освіти є інноваційною технологією, використання якої передбачає застосування цікавих і нетрадиційних методик розвитку дітей раннього віку. Тому важливою ланкою роботи методичного кабінету є впровадження в освітній процес інноваційних технологій.

Вихователь є безпосереднім учасником освітніх перетворень, які вимагають зміни його діяльності на нові педагогічні спрямування. У закладі дошкільної освіти важливе місце належить саме особистості вихователя, його комунікативним вмінням, здатності встановлювати діалог із дітьми дошкільного віку, розуміти й сприймати переконання колег у складному взаємозв'язку професійного розвитку. Метою професійного розвитку є підготовка майбутніх вихователів для успішної роботи у закладах дошкільної освіти [14]. У досягненні дітьми дошкільного віку високих стандартів розвитку, неабияке значення має впровадження вихователями новітніх технологій, зокрема, різноманітними видами діяльності з розвивальною дошкою (бізбордом).

Однією з основних професійних завдань вихователя закладу дошкільної освіти сьогодні є створення умов для своєчасного повноцінного фізичного, психічного й духовного розвитку кожної дитини, формування її життєвих компетентностей. На професійні вміння педагога покладається головна місія,

що полягає у тому, щоб створити умови для самостійного розвитку дитини, прояву її особистісного потенціалу, а використання бізіборду, безсумнівно, матиме значний успіх в означеному процесі.

Розвивальна дошка «Бізіборд» є одним із найпоширеніших сучасних засобів стимулювання сенсорного розвитку дітей раннього віку, оскільки об'єднує широкий спектр предметів, матеріалів і механізмів, спрямованих на формування цілісного чуттєвого досвіду. У вітчизняній дошкільній педагогіці важливість предметного середовища підкреслювали О. Кононко, Н. Гавриш, Т. Піроженко, Т. Поніманська які розглядали сенсорний розвиток як фундамент інтелектуальної та емоційної складових раннього онтогенезу. У цьому контексті бізіборд постає не просто ігровим об'єктом, а спеціально організованими сенсорними умовами, що стимулюють розвиток аналізаторів, координації рухів, наочно-дієвого мислення та самостійності.

Бізіборд представляє собою дерев'яну або комбіновану основу, поверх якої розташовані побутові та спеціально адаптовані механізми: засувки, замки, вимикачі, коліщата, шестерні, липучки, кнопки, тасьми, шнурівки, пружні та рухомі елементи. Кожна деталь має власний тактильний, слуховий або пропріоцептивний ефект. Таке поєднання компонентів створює мультисенсорний простір, що відповідає теорії сенсорної інтеграції А.-Ж. Айрес, адаптованої в українських дослідженнях Т. Піроженко та І. Білан. Дитина, маніпулюючи різними деталями дошки, потрапляє в ситуацію природного дослідження, де кожна дія відкриває новий спосіб перетворення об'єкта.

Особливістю бізіборда є можливість послідовного та варіативного впливу на сенсорні системи. Дерев'яні елементи забезпечують теплий тактильний досвід, металеві—холодний і твердий, тканинні—м'який і податливий. Завдяки цьому дошка формує у дітей раннього віку первинні сенсорні еталони: «твердий – м'який», «гладкий – шорсткий», «теплий – холодний», «важкий – легкий». Як підкреслює О. Кононко, такі чуттєві диференціації стають

основою подальшого пізнавального розвитку та мовленнєвої категоризації предметів.

Педагогічна цінність бізіборда полягає не лише у стимуляції моторики, а й у формуванні причинно-наслідкових зв'язків. Дитина раннього віку діє методом проб і помилок, поступово усвідомлюючи, що певний механізм має власний алгоритм дії: дверцята відчиняються, коли зсувається засувка; колесо рухається лише при обертанні; кнопка створює звук тільки після натиску. Це відповідає концепції розвитку наочно-дієвого мислення, про яке писали о. Дроботій, М. Кривонос (у сучасних педагогічних інтерпретаціях), підкреслюючи значення діяльності з реальними предметами.

Важливою перевагою бізіборда є те, що він забезпечує зону найближчого розвитку: дитина легко залучається до дій, які ще не здатна виконати самостійно, але може виконати в співпраці з дорослим. Педагог виступає фасилітатором: він демонструє послідовність дій, супроводжує гру мовленнєвими поясненнями, підказує варіанти маніпуляцій, формує інтерес до відкриття. Таким чином, бізіборд стає не лише розвивальним засобом, а й інструментом взаємодії «дорослий – дитина».

Слід урахувати й психофізіологічні аспекти, зокрема вплив бізіборда на розвиток нервової системи. Л. Артемова та Т. Маркова зазначають, що цілеспрямовані сенсорні вправи покращують формування нервових зв'язків, сприяють розвитку координації, регулюють рівень збудливості, стабілізують емоційний стан дитини. Маніпулювання дрібними деталями дошки активізує роботу пальців, що, за словами А. Богущ, безпосередньо впливає на дозрівання мовленнєвих центрів кори головного мозку.

Разом з тим бізіборд має певні обмеження, які потребують усвідомленого педагогічного використання. Надмірна залежність від штучних предметів може зменшувати увагу до природних сенсорних досліджень, таких як взаємодія з піском, водою, травою, глиною. Дошка не здатна повністю замінити природно-набуті відчуття, а її сенсорний потенціал, хоч і багатий, має

межі. Водночас правильно організоване поєднання бізіборда з іншими видами сенсорної діяльності створює оптимально збалансоване розвивальне середовище.

Переваги бізіборда проявляються і в емоційно-ціннісній сфері. Діти переживають радість самостійного відкриття, прагнуть повторювати дії, демонструвати їх іншим, що сприяє формуванню впевненості в собі. Дослідження В. Іванової та О. Вегеш свідчать, що емоція успіху є сильним мотиватором до подальших пізнавальних дій [27]. Бірборд також забезпечує індивідуалізацію розвитку, адже дозволяє дітям обирати ті елементи, які їх цікавлять найбільше, діючи у власному темпі.

У структурі розвивального середовища дошкільного закладу бізіборд виконує функції стимулювання самостійності, розвитку сенсомоторного інтелекту, формування дослідницької поведінки та підтримки емоційного комфорту. Його використання відповідає концепції Нової української школи щодо створення доступного, мобільного, інклюзивного та сенсорно насиченого середовища для наймолодших дітей.

Отже, бізіборд є комплексним засобом раннього розвитку, що поєднує навчальні, корекційні та розвивальні можливості. За умови педагогічно грамотної організації та інтеграції у систему сенсорного виховання він значно підвищує якість чуттєвого досвіду дітей раннього віку, закладаючи основу їх інтелектуального, емоційного та мовленнєвого розвитку.

РОЗДІЛ 2

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКОРИСТАННЯ РОЗВИВАЛЬНОЇ ДОШКИ «БІЗІБОРД» У СЕНСОРНОМУ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

2.1. Методичні засади підготовки вихователів до використання розвивальної дошки «Бізіборд» у сенсорному розвитку дітей раннього віку

Методичні засади підготовки вихователів до використання розвивальної дошки «Бізіборд» у сенсорному розвитку дітей раннього віку ґрунтуються на цілісній системі методичної роботи, що здійснюється у закладі дошкільної освіти відповідно до завдань сучасної педагогічної науки та потреб освітнього процесу. Планування методичної діяльності вибудовується на основі детального аналізу результатів попереднього навчального року, оцінки досягнень педагогів, виявлених труднощів та перспектив розвитку. Усі форми та напрями планування узгоджуються й затверджуються педагогічною радою на початку року, що забезпечує їхню узгодженість, системність та відповідність актуальним освітнім пріоритетам. Під час визначення змісту методичної роботи керуються принципами науковості, наступності, сучасності та перспективності, що дозволяє узгодити освітні цілі з потребами сьогодення та вимогами психолого-педагогічної теорії.

Особлива увага приділяється орієнтації педагогічного колективу на реалізацію особистісно зорієнтованого підходу, який акцентує розвиток індивідуальних здібностей дітей та формування їхнього усвідомлення власної унікальності. У процесі методичної роботи ці положення послідовно обговорюються під час засідань педагогічних рад, педагогічних читань, групових і індивідуальних консультацій. На основі отриманих висновків здійснюється корекція педагогічного стилю, удосконалюється взаємодія вихователя з дітьми, узгоджується підхід до організації сенсорного та

загального розвитку дошкільників.

Не менш важливим компонентом методичної діяльності є забезпечення професійного зростання вихователів. Методична робота у закладі спрямована не лише на вдосконалення освітньої діяльності з дітьми, але й на розвиток професійної компетентності педагогів шляхом участі у курсах підвищення кваліфікації, методичних об'єднаннях, семінарах різного рівня, роботі творчих груп, а також завдяки самоосвіті. Така система підтримує готовність педагогів до впровадження інновацій, у тому числі використання бізборду у сенсорному розвитку дітей раннього віку.

У закладі дошкільної освіти створюються сприятливі умови для формування високого рівня професійної майстерності педагогів, забезпечуються різноманітні форми методичної роботи – колективні, групові та індивідуальні – які у комплексі сприяють підвищенню кваліфікації та розвитку компетентності вихователів. Значущу роль відіграють творчі групи, сформовані з досвідчених педагогів, що опрацьовують новітні педагогічні технології, аналізують актуальні питання методики та систематично впроваджують отримані напрацювання у практичну роботу з дітьми. Саме завдяки такій багатовекторній методичній підтримці вихователі набувають умінь і готовності ефективно застосовувати розвивальну дошку «Бізборд» як засіб сенсорного розвитку дітей раннього віку. Створені творчі групи з досвідчених вихователів, які постійно вивчають інноваційні технології, опрацьовують актуальні для закладу дошкільної освіти питання та впроваджують їх у практичну діяльність з дітьми (план методичної роботи з вихователями подано у табл. 2.1).

Таблиця 2.1

План методичної роботи з вихователями щодо ознайомлення з дошкою

Дата	Тема	Форма роботи	Методи
18.11.2024	Бізборд у роботі вихователя ЗДО	круглий стіл	<ul style="list-style-type: none"> – міні-презентації; – керовані дискусії; – case study;

			<ul style="list-style-type: none"> – ділова гра; – модерація; – фасилітація;
20.01.2025	Методика роботи з бізібордом	майстер-клас	<ul style="list-style-type: none"> – міні-презентації; – метафорична ділова гра; – метод делегування повноважень; – метод навчання новому досвіду; – навчальне керівництво;
07.04.2025 14.04.2025 21.04.2025 28.04.2025	Вікові особливості використання бізіборду	індивідуальні бесіди	<ul style="list-style-type: none"> – метод моделювання; – навчальні ситуації; – ділові ігри; – ротація;
26.05.2025	Бізіборд і діти раннього дошкільного віку	педагогічні діалоги	
16.06.2025	Ефективність використання бізіборду	вебінар	<ul style="list-style-type: none"> – шість капелюхів; – фішбоун; – метод «метаплан»; – шерінг.

Однією з сучасних інноваційних технологій, що поступово утверджуються у практиці дошкільної освіти, є використання розвивальної дошки, або бізіборду. Методична робота, пов'язана з його впровадженням у сенсорний розвиток дітей, ґрунтується на ретельному вивченні передового педагогічного досвіду та його адаптації до конкретних умов закладу освіти. На завершальному етапі методичного супроводу вихователям надають консультативну допомогу щодо обґрунтованого добору тематики, способів організації роботи та особливостей представлення матеріалу дітям раннього віку, що забезпечує ефективне та безпечне застосування бізіборду у навчально-ігровому процесі.

Бізіборд являє собою багатофункціональну дерев'яну дошку, на якій розміщено різноманітні об'єкти з елементарною механікою, що стимулюють розвиток уваги, пам'яті, логічного та наочно-образного мислення, мовлення, комунікативних умінь і дрібної моторики рук. На поверхню дошки можуть бути прикріплені засувки, шнурівки, вимикачі, перемикачі, дзвіночки, шестерні, замочки, клапани, гудзики та інші предмети, які дитина може

натискати, крутити, пересувати чи відкривати. Стандартного набору елементів для бізіборду не існує, оскільки його наповнення залежить від віку, інтересів та індивідуальних особливостей дітей. Наприклад, для молодших дітей дошка може містити великі кнопки й тактильні накладки, тоді як для старших – елементи з більш складною механікою, як-от шестерні, числові панелі чи прості лабіринти.

Головна мета використання бізіборду у закладі дошкільної освіти полягає у створенні умов для гармонійного всебічного розвитку дітей раннього віку, активізації їхнього пізнавального інтересу, стимулюванні сенсорних відчуттів та формуванні елементарних умінь взаємодії з предметами. Завдяки цьому забезпечується природний зв'язок сенсорного розвитку з іншими видами діяльності дітей, включно з грою, дослідженням, елементарними навчальними завданнями та дидактичними іграми. Бізіборд сприяє формуванню посидючості, розвитку координації рухів, уваги, кольоросприйняття, ініціативності та навичок виконання простих дій із замками та механізмами.

Методика роботи з бізібордом базується на принципі поступового ускладнення дій. Спочатку вихователь демонструє раціональні способи взаємодії з дошкою, показує дитині, як натискати кнопки, пересувати бігунки, відчиняти замочки або повертати коліщата. Згодом педагог заохочує дитину до самостійних маніпуляцій, а потім поступово передає ініціативу самому вихованцю, дозволяючи йому експериментувати з предметами у власному темпі та відповідно до інтересів. Наприклад, вихователь може запропонувати дитині кілька простих завдань: простукати три ноти на металофоні та подивитися на своє відображення у дзеркальці або знайти цифру «5» і показати її кількість на вбудованій рахівниці.

Бізіборд може бути виготовлений власноруч, що дозволяє наповнити його тими деталями, які насправді привернуть увагу конкретної дитини. Варіанти оформлення саморобних дошок надзвичайно різноманітні й можуть відображати інтереси малюка – наприклад, тема транспорту, природи,

улюблених казкових персонажів або навіть предметів побуту. Проте самостійне виготовлення потребує суворого дотримання вимог безпеки: усі елементи мають бути міцно закріплені, але залишатися рухливими; матеріали повинні бути нетоксичними; поверхні – гладкими, без гострих країв чи слідів іржі. Належний рівень безпеки забезпечує не тільки комфорт під час гри, а й сприяє формуванню у дитини довіри до предметного середовища.

Діяльність на бізіборді є не лише захопливою, а й педагогічно цінною. Завдяки різноманітним дрібним деталям дошка створює широкий спектр сенсорних стимулів, що активізують мозкову діяльність дитини. Дослідження показують, що маніпуляції з такими об'єктами сприяють інтенсивному розвитку нейронних зв'язків, поліпшенню моторної координації, формуванню перцептивних дій і розвитку просторових уявлень. Зокрема, коли дитина відкриває замочок або перетягує шнурівку, вона вчиться застосовувати силу, координувати рухи й прогнозувати результат. Це розвиває не лише дрібну моторику, а й мислення, логіку та здатність до послідовного виконання дій.

У більш широкому педагогічному контексті бізіборд слугує дієвим засобом розвитку самостійності та впевненості у власних діях. Дитина, яка регулярно працює з дошкою, поступово навчається розв'язувати прості практичні задачі, експериментувати, робити спроби й помилки, аналізувати результат. Саме така активна взаємодія з предметним світом формує основу для подальшого розвитку пізнавальної діяльності, мотивації до навчання та вміння вивчати світ через дію.

Розвиток координації рухів дитини раннього віку. Цю функцію виконують дверні ланцюжки, клямки, шнурівки, шестерні, блискавки, прорізи-«змійки». Дитина вчиться керувати руками та спрямовувати рухи правильно, щоб досягти мети – застібнути блискавку, провести фігурку по змійці у потрібне положення та ін.

Розвиток логіки дитини раннього віку. Тут працюють дверцята, ліхтарики, шестерні. Розвивається розуміння послідовності дій: натиснув

кнопку – ліхтарикі спалахнув, відкрив замок – відкрив дверцята – знайшов картинку.

Розвиток посидючості дитини раннього віку. Малому важко зосередити увагу надовго, а завдяки бізіборду він може займатися його вивченням до півгодини.

Розвитокі уяви дитини раннього віку. Дитина вигадує безлічі варіацій роботи з тим чи іншим обладнанням.

Група когнітивних функцій передбачає розвиток у дитині раннього віку певних вмінь, таких як: вивчення кольору (в оформленні бізібордів використовуються різні яскраві кольори, які легко запам'ятовуються); вивчення форм (багатої деталей і модулів розвиваючої іграшки використовуються геометричні фігури, які легко вивчити як візуально, так і тактильно); перші літери та цифри (дитині легше сприйняти поняття цифр завдяки рахункам та іншим елементам; у бізібордах нерідко використовуються літери, які дитині так само легко запам'ятати на дотик); базові знання світу (у модулях розвиваючих дошок використовуються картинки з фруктами та овочами, тваринами, транспортом та ін.) [13].

Слід наголосити ще на одній перевазі практичної діяльності з бізібордом – відпрацювання у власному мисленні чіткого алгоритму дій при виконанні тих чи інших маніпуляцій. Одночасно з алгоритмом дій буде також вироблятися акуратність, що є важливим аспектом. Таким чином, зі самого народження дитині прищеплюється відповідальність за свої рішення. Дитяча фантазія дозволяє створити саме те, чому вона найбільше віддає перевагу бачивши на дошці.

Методична робота розкриває можливі форми роботи з бізібордом, такі як: спільна освітня діяльність; індивідуальна діяльність; дидактична гра.

Очікувані результати: опанування засобами спілкування та способами взаємодії зі дорослими та однолітками; дитина стає більш допитливою та активною; має первинне уявлення про світ та природу; оволодіння

необхідними вміннями та навичками.

Зі кожним роком випускаються нові види бізібордів. Виробники не обмежуються стандартним набором дрібних деталей. Маючи за мету розвиток дитячої дрібної моторики, на корпус дошки накладають матеріали різної фактури. Маленькі пальчики обмацуватимуть гумові кульки, пластмасові коліщата, фетр, шматочок вовняної в'язки та нанизані намистини. Кожен з таких предметів подарує дитині нові відчуття та урізноманітнить її уявлення про навколишній світ [6].

Функціональність бізіборду залежить від елементів, що розташовані на ньому. Кожен предмет має свої особливості та розвиває у дитині певні навички, здібності, вміння. Наприклад, шнурки, мотузки, стрічки – дозволяють зав'язувати та розв'язувати вузлики, бантики (дії з подібними іграшками сприяють розвитку тонких рухів пальців рук (тонкої моторики, а також розвитку мовлення дитини); дверні ланцюжки та гачки – розвивають уважність і наполегливість; замки, клямки, шпингалети – вчать дитину самостійності (відкрив, значить, потрібно граї дуже подобається дітям, дитині дуже цікаво дізнатися, хто ж ховається за цими чудовими дверцятами з замочками); різні кнопки, вимикачі, кнопка дзвінка повинні робити звук, мелодію, щоб дитина розуміла їх технічне призначення; рахунки, кільця, які дитина перебирає, розвивають дрібну моторику рук; старий телефон, калькулятор, пульт потрібно набирати пальчиком, це вчить дитину уважності та спілкуванню (101, 102, 103і, 104, закріплюючи з дитиною який номер до якої служби набирається); гудзики змушують дитину довести справу до кінця, бути наполегливою та цілеспрямованою; годинник – з дитиною можна вивчити цифри, такі і час; прищіпки – ігри з прищіпками для розвитку у дітей творчої уяви, логічного мислення, закріплення кольору, рахунку.

Для ефективного використання бізіборду ми розробили декілька методичних порад:

1. Не забувайте про мету практичної діяльності з бізібордом. Метою вищеописаної діяльності є розвиток дрібної моторики руки, поліпшення рухової активності, покращення координації і точності рухів руки і ока, гнучкість рук, ритмічність; розвинення уваги, логічного мислення, довільної уваги, зорового і слухового сприйняття; сприяння нормалізації мовної функції; створення емоційно-комфортного середовища для спілкування зі однолітками і дорослими.

2. Бізіборд зроблений найпримітивнішим способом і передбачає те, що дитина буде його торкатися. У немовлят не так добре розвинене володіння пальчиками, як у дорослих. Ось скільки їх цікавість, пов'язане з бажанням доторкнутися, виникає через просту необхідність розім'яти пальчики. Дана іграшка дозволяє все це здійснити. Наведемо приклад дидактично-методичної гри «Краса – довга коса». Передбачає розвиток дрібної моторики пальців, вміння керувати своїми рухами у процесі заплітання коси.

3. Вихователю слід пам'ятати те, що дитина отримує різні нові відчуття у процесі використання бізіборду, що у свою чергу стимулює дитину на активну розумову діяльність. Мозок дитини обробляє, систематизує і запам'ятовує інформацію, яку отримав. Від цих нескладних вправ відбувається початок розвитку розумової діяльності у маленької людини. Бізіборд цей процес прискорює. Ефективною дидактично-методичною грою в означеному випадку – «Політ у трубі». Гра передбачає кидання м'ячика у гофру і відстежування процесу його виліту. Активізувати розумову діяльність у вищеописаній грі можна процесом ускладнення умові гри. Наприклад, кине м'ячик той, хто правильно відповість на запитання або виконає правильно певне завдання.

4. Бізіборд є одним з найкращих засобів з розвитку логіки дитини раннього віку. Зафіксуйте більш складні конструкції, які впливатимуть на розвиток логіки у дитини. Вивчаючи приклади нескладних механізмів, таких як клямки і замки, він її сам додумається: як дана конструкція, і схожі на неї,

працюють. Більш складною конструкцією є математичний планшет (геоконт). Використання вищезгаданої конструкції передбачає гру «Гумовики». Дитина зможе намалювати різнокольоровими гумками геометричні фігури, візерунки, цифри, літери, моделі предметів, тварин тощо.

5. Слід пам'ятати те, що предмети на бізборді можуть бути різними, але обов'язкової мають бути рухливими, функціональними, цікавими для малюка. Їх можна постійно змінювати, щоб дитині було цікаво пізнавати навколишній світ.

6. Граючи, дитина розвиває власні інтелектуальні здібності, цілеспрямованість, самостійність, логіко-математичне мислення. Займатися бізбордом можна до самої школи, тренуючи навички, які стануть у нагоді в побуті, і розвиваючи зони мозку, що відповідають за мовлення.

Таким чином, бізборд – не просто гарна іграшка, а дидактична гра з безліччю функцій, яку можна використовувати для розвитку мовлення та сприйняття світу дитиною.

Використання бізборда у дошкільному закладі сприяє розширенню можливостей самостійної діяльності дітей і виступає важливим засобом розвитку сенсорної культури. Дошка створює умови для природного виникнення пізнавальної активності, оскільки дитина не лише бачить привабливі елементи, а й має можливість безпосередньо взаємодіяти з ними. Маніпулюючи деталями, малюк розвиває координацію рухів, тренує силу пальців, засвоює властивості предметів, удосконалює навички обстеження, розвиває причинно-наслідкове мислення.

Бізборд виконує і важливу соціально-комунікативну функцію. У процесі роботи діти природно вступають у взаємодію: домовляються, просять допомоги, демонструють один одному свої вміння. Це формує навички партнерства, взаємодопомоги, вміння домовлятися та спільно долати труднощі. Таке середовище стає сприятливим для формування позитивного соціального досвіду та емоційного розвитку.

Сенсорні завдання, закладені у бізіборд, активізують різні види сприймання. Дитина дізнається, як працює замочок, як відкрити засув, як звучить дзвіночок, як спалахує лампочка, як рухається коліщатко. Ці прості відкриття формують основу предметних дій, що у майбутньому сприяє підготовці до складніших форм навчальної діяльності.

Ефективність роботи з бізібордом значною мірою залежить від того, наскільки грамотно педагог організує взаємодію дитини з дошкою. Важливо враховувати принцип поступового ускладнення: від простих дій до складних. На початку року вихователь знайомить дітей лише з однією стороною бізіборда, яка містить найбільш доступні елементи: коліщатка, великі кнопки, прості засуви. Поступово, у міру того як формується досвід маніпуляції, дошка доповнюється новими деталями, що стимулюють розвиток дослідницької діяльності.

Ефективність взаємодії залежить і від ролі вихователя. На першому етапі він виступає як модель правильної дії, демонструючи, як користуватися тим чи іншим предметом. Згодом педагог відходить на позицію партнера, який ненав'язливо сприяє виникненню самостійних дій. На третьому етапі дорослий надає дитині повну свободу дослідження, за необхідності лише коригуючи та підтримуючи ініціативу.

Педагогу доцільно організовувати ігрові проблемні ситуації, наприклад: «У замочка загубився ключик», «Треба знайти спосіб увімкнути світло», «Хто зможе відкрити хвіртку для собачки?». Такі ситуації спонукають дітей мислити, експериментувати, добирати нові способи дії.

1. Сенсорні та моторні вправи на основі бізіборда

Оскільки ранній вік є періодом інтенсивного формування рухової сфери, саме вправи, побудовані на маніпуляції з дрібними предметами, становлять основу розвитку дрібної моторики. Під час роботи з бізібордом дитина має можливість торкатися різних поверхонь, переміщувати елементи, відкривати та закривати замочки, натискати кнопки, проводити пальцями по фактурних

доріжках, використовувати ключі, шнурки чи коліщатка. Усі ці дії спрямовані на розвиток зорово-рухової координації та формування точних рухових програм.

Одним із найпоширеніших видів вправ є «замочкова практика». Дитині пропонують відкрити різні види замків: клямку, шпінгалет, засувку, щеколду, висячий замок. Перед початком вправи педагог демонструє принцип дії механізму, після чого дитина самостійно повторює рухи. Важливо, щоб вихователь не поспішав допомагати, адже головна мета – формування самостійності. Діти надзвичайно радіють навіть невеликим успіхам, що посилює їхню самооцінку та бажання діяти далі.

Корисною є також вправа «Чарівні дверцята». Дитині пропонують відчинити дверцята на бізіборді, за якими прихована картинка. Зазвичай використовують зображення тварин, фруктів, транспорту чи предметів побуту. Це забезпечує розвиток сенсорного сприймання, словника, уміння зіставляти слова з предметами, а також викликає емоційне задоволення від «відкриття» нового.

Цінними для розвитку уваги й мислення є вправи зі шнурівками, де дитина навчається протягувати шнурок у відповідні отвори та затягувати його. Такі дії формують навички самодопомоги, необхідні у побуті: зав'язування шнурків, застібання одягу тощо.

2. Дидактичні ігри з використанням бізіборда

Дидактичні ігри допомагають зосередити увагу дітей на сенсорних ознаках предметів та формують здатність до узагальнення та порівняння. Велике значення має принцип «від простого до складного».

Гра «Знайди за кольором» є однією з базових. На бізіборді розташовано предмети різних кольорів: кнопки, кришечки, коліщатка. Дітям пропонується знайти предмет певного кольору або розмістити кольорові фішки у відповідні отвори. Це сприяє розвитку кольорової диференціації, уваги та вміння діяти за інструкцією.

Гра «Що звучить?» передбачає використання елементів зі звуковими ефектами: дзвіночків, металевих пластин, барабанчиків, брязкалець. Дитині дають змогу досліджувати властивості звуку, порівнювати гучність, тембр і тривалість звучання. Це сприяє розвитку слухового сприймання та розумінню причинно-наслідкових зв'язків.

Гра «Просторові загадки» сприяє розвитку орієнтування у просторі. Педагог просить дитину знайти предмет, який розміщений «зверху», «знизу», «праворуч» чи «ліворуч», що формує навички просторової координації.

Гра «Хто тут живе?» пов'язана із розвитком мислення та мовлення. За дверцятами на бізборді можуть ховатися картинки із зображенням тварин. Відкривши дверцята, дитина називає тварину, імітує її звук або розповідає, що вона знає про цей об'єкт.

3. Ігри за сезонами із використанням бізборда

Бізборд можна використовувати для поглиблення знань дітей про пори року. На окремій частині дошки можуть бути розміщені елементи, відповідні зимі, весні, осені або літу: сніжинки, листочки, краплинки, квіти, сонце, ягоди.

Зимові ігри. Взимку дітям можна запропонувати гру «Підбери сніжинку», у якій малюк співвідносить різні за формою сніжинки з відповідними контурами. Це розвиває увагу, спостережливість і логічне мислення. Корисною буде вправа «Холодне – тепле», де дитина розглядає і торкається фактур, що імітують холод (металеві поверхні) або тепло (м'які тканини).

Весняні ігри. Навесні актуальною буде гра «Краплинки дощу», у якій дитина розміщує на дошці сині краплини, уявляючи весняну зливу. Можна доповнити вправами на класифікацію квітів за кольором чи величиною.

Літні ігри. Влітку доречно проводити гру «Сонечко і тінь», де дитина знаходить на дошці елементи, що пов'язані з сонцем, теплом, літнім відпочинком. Можна запропонувати сортування ягід, розміщуючи їх у відповідні «кошики».

Осінні ігри. Восени ефективною є гра «Знайди листочок», у якій дитина підбирає листочки певної форми й кольору. Додатково пропонують вправу «Грибок у лісі», де дитина відкриває дверцята, за якими приховані зображення грибів.

4. Інтегровані заняття з використанням бізіборда

Бізіборд є універсальним засобом, який дає змогу інтегрувати різні види діяльності. Наведемо приклад розгорнутого заняття для дітей раннього віку.

Заняття «У чарівному будиночку»

Мета: розвиток дрібної моторики, сенсорної диференціації, мовлення, логічного мислення.

Хід заняття:

Педагог пропонує дітям вирушити «в гості» до чарівного будиночка. На першому етапі діти відкривають дверцята за допомогою різних замків, після чого під дверцятами з'являються маленькі фігурки тварин. Педагог спонукає дітей назвати тваринок, імітувати їхні голоси.

Далі діти знаходять кнопки, які «вмикають світло» у віконцях будиночка. Педагог підкреслює причинно-наслідковий зв'язок: щоб з'явилося світло, потрібно натиснути кнопку певного кольору.

Завершується заняття шнурівкою, де діти «зав'язують дверцята, щоб тваринки не загубилися». Це тренує точність рухів та спритність пальців.

Педагог фіксує індивідуальні спроби дітей, заохочує до самостійності, коментує кожен етап дій.

У роботі з дітьми раннього віку педагог має спиратися на низку методичних принципів, що забезпечують ефективність сенсорного розвитку та комфортність взаємодії дитини з бізібордом. Передусім важливо розуміти, що будь-яка діяльність із використанням сенсорного дидактичного матеріалу повинна відбуватися в ігровому контексті, оскільки саме гра є провідним видом діяльності в цьому віковому періоді. Бізіборд поєднує у собі можливості ігрової, пізнавальної та моторно-маніпулятивної активності, тому вихователь

має створювати умови не лише для виконання завдань, а й для вільного дослідження.

1. Принципи організації роботи з бізібордом

Першим базовим принципом є принцип доступності. Бізіборд має бути розташований на такій висоті й у такій формі, щоб дитина могла самостійно підходити до нього, торкатися елементів, переміщуватися від однієї частини до іншої, не потребуючи постійної допомоги дорослого. Дитина раннього віку вчиться через власну дію, тому обмеження доступу або надмірний контроль збіднюють навчальний потенціал цього дидактичного засобу.

Другий принцип – поступовість і системність. Вихователь має вводити елементи бізіборда поступово, починаючи з простих сенсорних завдань, що не вимагають складної координації. Наприклад, спочатку діти знайомляться з кнопками та фактурами, потім – із шнурівками, засувками та дрібними руховими завданнями. Завдяки цьому зростає впевненість дитини у власних можливостях.

Третім важливим принципом є принцип індивідуалізації. Діти раннього віку значно відрізняються за темпом сенсорного розвитку, рівнем сформованості дрібної моторики та мовлення. Одній дитині буде комфортно працювати із засувками та ключами вже з перших тижнів знайомства з бізібордом, тоді як іншій потрібен час на адаптацію. Вихователь має уважно спостерігати за дитиною та добирати завдання відповідно до її можливостей.

Четвертий принцип – зв'язок із реальним життям. Усі елементи бізіборда є моделями предметів побуту: замків, вимикачів, шнурків, блискавок, гачків, коліщат. Тому педагог має супроводжувати гру поясненнями, пов'язувати дитячу дію з конкретним життєвим значенням: «Це замочок, який зачиняє дверцята», «Коли натискаєш на кнопку – загоряється світло», «Блискавка допомагає нам одягатися швидко». Така мовленнєва підтримка формує у дітей цілісне розуміння побутових процесів.

2. Організація предметно-розвивального середовища з бізібордом

Бізіборд повинен стати елементом постійної предметно-розвивальної зони групи. Він не має бути епізодичною іграшкою, яку вихователь дістає раз на тиждень. Комплексне сенсорне середовище має включати фактурні доріжки, сенсорні коробки, м'які куби, природні матеріали, але саме бізіборд займає провідне місце як найбільш багатофункціональний об'єкт.

Розміщення бізіборда має враховувати кілька важливих вимог: доступність для кожної дитини; можливість одночасної гри 2–3 дітей, щоб розвивати соціальну взаємодію; безпечність кріплення; розташування в зоні максимальної видимості педагога; комфортний підхід, що не створює перешкод у пересуванні групою.

Елементи бізіборда повинні бути розташовані таким чином, щоб стимулювати природний інтерес дитини: різні рівні висоти, контрастні кольори, рухомі частини, звукові реакції на дію. Чим більше варіативних можливостей пропонує бізіборд, тим активніше дитина досліджує його.

3. Методичні рекомендації про роль педагога

Педагог у роботі з бізібордом не виступає контролером або оцінювачем дій дитини. Його роль – бути партнером, який спостерігає, м'яко спрямовує, заохочує та розширює можливості самої діяльності.

Насамперед педагог має уважно спостерігати за тим, до яких елементів дитина проявляє інтерес, як вона намагається розв'язати завдання, чи проявляє наполегливість. Ці спостереження надалі дозволяють формувати індивідуальні завдання.

Другим важливим аспектом є мовленнєвий супровід. Дитина раннього віку активно розвиває пасивний і активний словник, тому педагог має коментувати дії: «Ти повертаєш ключ», «Зачини дверцята», «Це червона кнопка, вона вмикає світло». Такий метод стимулює формування сенсорного словника – важливої складової інтелектуального розвитку.

Третім рекомендаційним компонентом є створення ігрових мотивів. Не варто перетворювати роботу з бізібордом на тренування. Педагог може

запропонувати сюжет: «Допоможемо звірятам повернутися додому», «Вмикнемо світло в будиночку», «Знайдімо, що сховалося за дверцятами». Сюжетність підвищує мотивацію та забезпечує емоційне підкріплення.

Для дітей раннього віку ефективними є короткі, структуровані, емоційно насичені заняття. Тривалість одного заняття зазвичай становить 7–10 хвилин, після чого діти переходять до вільної діяльності.

Заняття «Маленькі дослідники»

Мета: розвиток навичок співвіднесення предметів за кольором і просторовим розміщенням.

Педагог пропонує дітям «відшукати червону кнопку і натиснути її», після чого дошка подає світловий індикатор. Потім аналогічно діти шукають зелену та жовту кнопки. Завдання повторюють у різних варіаціях, що сприяє розвитку уваги та пам'яті.

Заняття «Шнурівка-стежинка»

Мета: розвиток дрібної моторики, координації та логічної послідовності.

Педагог демонструє, як протягнути шнурочок у верхній отвір, потім у нижній. Діти пробують повторити. Поступово ускладнюють маршрут руху шнурка.

Заняття «Відкрий та знайди»

Мета: формування вміння здійснювати причинно-наслідкові дії.

Дитина відкриває дверцята, а під ними – картинка. Педагог просить назвати, хто «живе» за дверцятами, і запропонувати звук або маленьку історію.

Ефективність використання бізборда значною мірою залежить від того, наскільки різноманітно педагог поєднує його можливості з іншими видами діяльності: дидактичною, предметно-практичною, сюжетно-ігровою, руховою та художньо-продуктивною. Бізборд сам по собі є сенсорним полем, однак його освітній ефект зростає у кілька разів, якщо педагог включає в роботу елементи інтерактивності, мовленнєвого супроводу, мікросюжетів та вправ на розвиток уваги.

Однією з найефективніших вправ є вправи типу «Знайди на дотик». Педагог пропонує дитині закрити очі та торкнутися певного елемента бізборда: шершавої поверхні, гладкого металу, м'якої фетрової деталі. За кілька секунд дитині потрібно показати цей елемент, тепер уже відкривши очі. Така вправа підсилює тактильну чутливість, формує зв'язок між сенсорним враженням і зоровим образом, стимулює роботу кори головного мозку.

Ще одним прикладом є вправа «Гаряче–холодне», де педагог пропонує дитині знайти предмети різної температури (наприклад, металеві та фетрові елементи). Усі ці вправи забезпечують розвиток сенсорного аналізу, особливо важливого для дітей, які ще не володіють достатньо розвиненою мовленнєвою диференціацією.

Бізборд містить елементи, що імітують реальні механізми: блискавки, гудзики, ремінці, карабіни, ключі, гачки, засувки. Дитина виконує з ними реальні дії, що створюють передумови для формування навичок самообслуговування.

Приклад педагогічної ситуації. Дівчинка 2 років 4 місяців намагається застебнути блискавку на макеті куртки на бізборді. Педагог не втручається, лише мовленнєво підтримує: «Візьми блискучий язичок. Тепер протягни його в будиночок. Молодець, ти застібнула!». Через кілька занять ця дія стала для дитини автоматичною, що свідчить про зростання дрібної моторики та координації.

Такі вправи формують важливу складову сенсорного розвитку – зв'язок між відчуттями пальців та результатом дії, що перетворює рух у свідомий акт.

Для розвитку когнітивної сфери педагог може організовувати ігри типу «Що змінилося?». Спочатку дитина уважно розглядає певну сторону бізборда. Педагог непомітно переміщує одну деталь або закриває один із елементів, після чого дитина має знайти зміни. Такий підхід розвиває спостережливість, тренує зорову пам'ять і логіку.

Іншим прикладом є вправа «Запам'ятай порядок». Педагог натискає на

кілька кнопок у певній послідовності, подає світлові або звукові сигнали, а дитина має повторити. Це тренує оперативну пам'ять, увагу, формує передумови для розвитку логічного мислення.

Бізіборд може стати центральним елементом сюжетної гри, особливо якщо він має форму будиночка чи панелі з намальованими персонажами.

Наприклад, у грі «Будиночок звірят» педагог пропонує дітям відкрити дверцята кожного «будинку», знайти «мешканця» (картинку), назвати його, відтворити звук, розповісти маленьку історію. Сюжет можна ускладнювати: тварини «ховаються», «втомилися», «очікують гостей». Це розвиває мовлення, уяву, емоційний інтелект.

У грі «Світлофор мандрівника» використовуються кнопки різних кольорів. Діти супроводжують гру рухами: «червоний – стоїмо», «жовтий – готуємося», «зелений – рухаємося». Такі вправи поєднують сенсоріку з руховою активністю.

Поєднання бізіборда з природними матеріалами. Часто бізіборд використовують як окремий дидактичний засіб, однак його ефективність підвищується, якщо включити до роботи природні матеріали: каштани, шишки, жолуді, гладке та шорстке каміння, листя, мох, гілочки.

Педагог може запропонувати гру «Природа на дотик», де дитина співвідносить фактури бізіборда з фактурами природних об'єктів. У грі «Знайди пару» діти шукають аналогічні за кольором або фактурою об'єкти серед природних елементів і елементів бізіборда. Таке поєднання сприяє розширенню сенсорного досвіду, формує здатність порівнювати та узагальнювати.

Методичні рекомендації щодо фіксації результатів і спостережень.

Педагог має вести спостереження за кожною дитиною, фіксуючи її реакції, улюблені дії, здатність виконувати завдання, наполегливість та самостійність. Спостереження повинні охоплювати: темп виконання рухових дій; рівень інтересу до певних елементів; здатність діяти без підказки; бажання

ініціювати гру; реакцію на труднощі.

Приклад спостереження: Хлопчик 2 роки 8 місяців. Діяльність з бізібордом розпочинає самостійно. Перевагу надає кнопкам та засувкам. Після кількох натискань починає повторювати кольори. Під час труднощів не відходить, а пробує повторити дію. Поступово переключається на блискавку, проте потребує допомоги педагога на першому етапі. За два тижні зафіксовано зменшення залежності від підтримки дорослого.

Отже, для успішного використання розвивальної дошки «Бізіборд» у сенсорному розвитку дітей раннього віку вихователь повинен володіти знаннями з дошкільної педагогіки, дитячої психології, індивідуальних психологічних характеристик, вікової фізіології, дошкільної педіатрії та гігієни, правил охорони життя і зміцнення здоров'я дітей. Одночасно йому необхідно володіти відомостями, які на загальнотеоретичному рівні розкривають мету, завдання, принципи, зміст виховання і навчання дітей раннього дошкільного віку. Безцінним у роботі вихователя є знання оптимальних умов, форм, методів і засобів сенсорного розвитку дітей раннього віку (організації ігор, інтелектуальної та фізичної праці, художньої творчості, облаштування простору життєдіяльності тощо). Ці знання є основою необхідних у діяльності вихователя.

2.2. Розробка експериментального методичного посібника з сенсорного розвитку дітей раннього віку з використанням розвивальної дошки «Бізіборд»

Ранній дошкільний вік характеризується особливо інтенсивним пізнанням навколишнього світу. Ледве почавши ходити, дитина прагне осягати властивості предметів, виявляти закономірності у їх поведінці, випробовувати різні способи дії. Перші об'єкти дослідження доступні дитині у побутовому середовищі: вимикачі, дверні ручки, коробки, замки, кнопки. Саме ці предмети, а не спеціальні іграшки, найчастіше викликають у малюка найбільший інтерес.

Разом з тим їх самостійне використання нерідко пов'язане з небезпекою, що вимагає педагогічних рішень, спрямованих на забезпечення безпечного оволодіння дітьми новими навичками.

Сучасна педагогічна практика приділяє значну увагу сенсорному розвитку дитини як фундаменту інтелектуального, мовленнєвого та емоційного зростання. У цьому контексті особливе місце відводиться використанню розвивальних матеріалів, а також підхід М. Монтесорі, яка вважала, що свобода дії та самостійність дитини є ключем до формування її особистісного та пізнавального потенціалу. У межах цієї парадигми нами було розроблено та впроваджено авторський багатофункціональний бізборд «Світ навколо нас» як дидактичний інструмент розвитку сенсорних здібностей, дрібної моторики та ігрової творчості дітей раннього віку.

Експериментальна робота була спрямована на визначення педагогічної ефективності створеної розвивальної дошки. На етапі підготовки було здійснено спостереження за тим, які предмети найбільше приваблюють дітей, як саме вони взаємодіють із елементами побуту, які дії намагаються відтворити. Усі ці параметри стали підґрунтям для розроблення ескізу бізборда, що враховував домінуючі інтереси дітей, їхні вікові можливості, потребу в сенсорному дослідженні та ігровому моделюванні реальних дій.

Розвивальний комплекс було виконано у вигляді великогабаритного домика з шістьма функціональними сторонами, кожна з яких має власний тематичний сюжет і набір елементів для маніпулювання. Така конструкція дозволила об'єднати різноманітні типи завдань: сенсорні, моторні, пізнавальні, мовленнєві та сюжетно-ігрові. Діти отримували можливість взаємодіяти з дошкою як індивідуально, так і в мікрогрупах, що забезпечувало соціальну взаємодію, обмін враженнями, емоційну підтримку та розвиток комунікативних навичок.

Першу сторону було присвячено темі «Домашні й дикі тварини та їх дитинчата». Елементи лабіринтів різної форми, зображення тварин, рухомі

деталі створювали умови для сенсорних дій, формували просторові уявлення, розвивали зорово-моторну координацію та пам'ять. Під час експериментальної роботи діти особливо охоче переміщували фішки у лабіринтах, намагалися назвати тварин, імітували їх голоси, вигадували короткі історії про те, куди «йде» чи «поспішає» певний персонаж. Поступово такі дії переходили в елементи сюжетної гри, що свідчило про зростання творчої активності.

Другу сторону було присвячено темі сезонності та одягу. Зображення дітей, одягнених відповідно до пори року, можливість застібати різні види фурнітури, а також доповнення сюжету фетровими елементами давали змогу дітям краще розуміти особливості сезонних змін, закріплювати знання про природні явища та відповідний одяг. Діти активно брали участь у створенні образів: прикрашали картинку листочками, сніжинками, крапельками, обговорювали, яка пора року зображена, чому саме так треба одягатися. Цей вид діяльності сприяв розвитку сенсорних уявлень, креативності та мовленнєвої виразності.

Третя сторона була присвячена видам транспорту. Її наповнення дало можливість дітям грати з магнітними моделями, включати світлові елементи, маніпулювати відкручуваними деталями та звуковими ефектами. Використання різних типів руху – ковзання, обертання, натискання – забезпечувало стимуляцію дрібної моторики, а поєднання світла й звуку викликало виражений інтерес і бажання повертатися до цієї частини дошки знову. Поступово діти починали моделювати короткі сюжети: «машина їде на стоянку», «паровозик везе дітей до моря», «вертоліт летить у хмаринки». Усе це є показником формування елементів сюжетно-рольової гри.

Особливу увагу під час експерименту було приділено четвертій стороні, яка відтворювала елементи побуту: дверцята з різними видами замків, змінні зображення професій, яблуня з можливістю збирання плодів, автомобіль та собача будка. Таке насичення різними маніпулятивними об'єктами дозволило дітям розвивати навички відкривання, закривання, відмикання та взаємодії з

побутовими предметами у безпечних умовах. Дослідження показало, що діти особливо захоплено працювали із замками, проявляючи наполегливість, зосередженість, бажання знайти спосіб «допомогти» герою казкового домика.

П'ята й шоста сторони містили матеріали для творчої та інтелектуальної діяльності: шестерні, телефон з диском, магнітні планшети та математичний геоконт. Вони забезпечували розвиток мислення, зорової пам'яті, просторових уявлень, дрібної моторики, а також формували навички планування власних дій. Особливо цінними у педагогічному сенсі виявилися вправи з геоконтом, де діти створювали геометричні фігури, предметні моделі або орнаменти з гумок, що сприяло розвитку абстрактного мислення та здатності до конструювання.

Упродовж року відбувалося поступове розширення доступних дітям сторін бізіборда: спочатку пропонувався один елемент, пізніше – два або три, а наприкінці року в групі був представлений повний комплекс. Такий прийом дозволив уникнути перевантаження дітей, зберегти високий рівень інтересу та підтримати навчальну динаміку.

Експериментальне впровадження бізіборда показало позитивний вплив на різні сфери розвитку дітей. Спостерігалось зростання рівня дрібної моторики, сенсорної чутливості, пізнавального інтересу та уваги. Діти стали активніше ініціювати взаємодію з дорослими та однолітками, швидше орієнтувалися у правилах ігрових ситуацій, охоче виконували завдання, що вимагали зосередженості та послідовності дій. Підвищилася впевненість у власних діях, розширився словниковий запас, зросла емоційна виразність.

У цілому авторський бізіборд довів свою педагогічну ефективність як засіб комплексного розвитку дітей раннього віку. Його використання дозволило поєднати сенсорні, моторні, пізнавальні та емоційні завдання в єдиному освітньому процесі. Створений нами розвивальний комплекс може бути рекомендований як інноваційний інструмент для закладів дошкільної освіти, що прагнуть урізноманітнити ігрове середовище та підтримати природний розвиток дитини через діяльність.

Організація та зміст експериментального дослідження з використанням бізіборда у сенсорному розвитку дітей раннього віку.

Експериментальне дослідження було спрямоване на визначення ефективності використання бізіборда як дидактичного засобу сенсорного розвитку дітей раннього віку. Формувальний експеримент охоплював три етапи: констатувальний, формувальний та контрольний. Його загальна логіка ґрунтувалася на сучасних наукових уявленнях про сенсорний розвиток, який передбачає формування у дитини здатності сприймати властивості предметів, співвідносити їх між собою, порівнювати, розрізняти фактури, форми, кольори, звуки, просторові та функціональні характеристики.

Першим завданням експерименту було визначення початкового рівня сенсорного розвитку дітей. Важливо було встановити, наскільки діти володіють базовими сенсорними вміннями, вміють виділяти властивості предметів, порівнювати їх, орієнтуватися у кольорах, фактурах, формах та просторових відношеннях. Другим завданням стало впровадження авторського бізіборда як засобу сенсорної стимуляції та вивчення його впливу на розвиток дітей упродовж певного періоду. Третім завданням було визначення динаміки розвитку та порівняння змін між експериментальною та контрольною групами. Етапи експерименту представлені у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Етапи експерименту з використанням бізіборда у сенсорному розвитку дітей раннього віку

ЕТАПИ ЕКСПЕРИМЕНТУ		
Констатувальний етап	Формувальний етап	Контрольний етап
Первинна діагностика сенсорного розвитку	Впровадження бізіборда у систематичну роботу з дітьми	Повторна діагностика сенсорного розвитку
Спостереження за діями дітей з предметами, визначення рівнів	Сенсорні, моторні, ігрові та дослідницькі вправи з елементами дошки	Порівняння результатів контрольної та експериментальної груп
Формування експериментальної і контрольної груп і контрольної груп	Поступове ускладнення завдань, включення сенсорних дій у сюжетну гру	Визначення ефективності використання бізіборда у розвитку дітей

по 10 дітей		
-------------	--	--

У дослідженні взяли участь дві групи дітей раннього віку одного Закладу дошкільної освіти «Лісова казка» с. Гаї Шевченкові Тернопільської області. Експериментальна група налічувала десять дітей, які протягом усього формувального етапу систематично працювали з бізібордом у різних видах діяльності. Контрольна група також складалася з десяти дітей, виховання яких здійснювалося за традиційною програмою без використання бізіборда. Обидві групи були рівними за віком, загальним розвитком і педагогічними умовами.

Для оцінювання рівнів сенсорного розвитку було визначено три **критерії**: здатність дитини виділяти сенсорні ознаки та властивості предметів, уміння діяти з об'єктами відповідно до завдань і уміння переносити сенсорний досвід у нові ситуації. Перший критерій характеризував, наскільки дитина здатна сприймати та розрізняти кольори, форми, величину, вагу, фактуру. Другий показував сформованість маніпулятивних дій, уміння виконувати вправи на сортування, співвіднесення та поєднання предметів. Третій критерій розкривав рівень здатності дитини використовувати набуті сенсорні знання у нових умовах, наприклад, у грі чи повсякденних діях.

За кожним критерієм визначалися **три рівні розвитку**. Високий рівень відображав уміння дитини впевнено диференціювати властивості предметів, діяти самостійно, швидко знаходити відповідні ознаки, прогнозувати результати експериментування та переносити знання у нові ситуації. Достатній рівень передбачав уміння дитини розрізняти основні сенсорні ознаки, однак деякі дії потребували нагадування або зразка. Низький рівень характеризувався тим, що дитина діяла ситуативно, не проявляла зацікавленості у сенсорних завданнях, часто потребувала допомоги дорослого й демонструвала нестійкі результати.

Визначені критерії та рівні сенсорного розвитку представлено у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Критерії та рівні сенсорного розвитку дітей раннього віку

Критерії сенсорного розвитку	Рівні		
	високий	достатній	низький
Сприймання та диференціація сенсорних ознак	Дитина впевнено розрізняє кольори, форми, величини та фактури, швидко виділяє сенсорні ознаки предметів, демонструє стійке зорове й тактильне сприймання.	Дитина розрізняє більшість сенсорних ознак, однак інколи потребує нагадування або уточнення; може помилятися у визначенні складних властивостей.	Дитина не розрізняє частину ознак, діє невпевнено, часто помиляється, сенсорні реакції нестійкі, інтерес до сенсорних дій низький.
Виконання сенсорних дій та маніпуляцій	Дитина самостійно і правильно виконує завдання на сортування, співвіднесення, з'єднання і роз'єднання предметів, працює послідовно, проявляє ініціативу.	Дитина виконує більшість дій правильно, однак потребує додаткових вказівок або зразка; дії менш впевнені, але загалом успішні.	Дитина діє хаотично, часто зупиняється, чекає допомоги дорослого, не може послідовно виконувати сенсорні завдання.
Перенесення сенсорного досвіду в нові ситуації	Дитина легко використовує сенсорні знання в іграх, побутових діях, самостійно пояснює відмінності між предметами; активно застосовує досвід у різних видах діяльності.	Дитина інколи переносить знання у нові ситуації, але потребує стимулювання; перенос недостатньо узагальнений.	Дитина не переносить сенсорні знання в інші види діяльності, орієнтується лише на безпосередню підказку.

Констатувальний етап експерименту полягав у проведенні первинного обстеження дітей. З ними проводилися індивідуальні та підгрупові вправи на визначення кольору, форми, величини, способів з'єднання та роз'єднання предметів, а також дії на сортування, співвіднесення та групування. Спостереження показало майже однаковий рівень сенсорного розвитку в обох групах: приблизно третина дітей демонструвала високий рівень сформованості сенсорних умінь, половина дітей – достатній, а у решти відзначалися труднощі,

пов'язані з нестійкою увагою та невмінням виділяти ознаки предметів.

На формувальному етапі експериментальна група систематично працювала з авторським бізібордом, який був створений як багатофункціональний дидактичний засіб сенсорного розвитку. Заняття проводилися у формі інтегрованої діяльності: діти маніпулювали деталями бізіборда, знайомилися з фактурами, відтворювали дії з застібками, кнопками, шнурівками, випробовували лабіринти, сортували елементи за кольором або формою, порівнювали предмети та активно застосовували їх у грі.

Важливою складовою експерименту було органічне поєднання сенсорних вправ із сюжетно-ігровою діяльністю. Так, зображення тварин, транспорту, сезонних явищ або побутових сюжетів сприяло тому, що діти не лише оволодівали сенсорними навичками, а й створювали власні ігрові ситуації. Саме інтеграція сенсорного матеріалу в природну діяльність дітей забезпечувала підвищений рівень інтересу та мотивації. У таких умовах навчання набувало характеру дослідження, що відповідало психологічним особливостям раннього віку і сприяло швидкому оволодінню новими вміннями.

Контрольна група продовжувала займатися за звичайною програмою без використання бізіборда, застосовуючи традиційні методи сенсорного розвитку. Це дозволило визначити різницю між впливом нової методики та традиційного підходу.

На завершальному етапі проводилася повторна діагностика сенсорних умінь дітей обох груп. У результаті експериментальна група продемонструвала відчутно вищі показники за всіма трьома критеріями. Діти діяли впевнено, швидко знаходили подібності й відмінності між предметами, краще орієнтувалися у просторових відношеннях, самостійно розв'язували ігрові завдання та частіше переносили здобутий досвід у нові ситуації. Контрольна група також показала позитивну динаміку, однак ці зміни були менш вираженими.

Отже, експеримент підтвердив, що використання бізіборда як багатофункціонального дидактичного засобу забезпечує значно ефективніший розвиток сенсорних здібностей дітей раннього віку. Його застосування сприяє глибшому сприйманню властивостей предметів, формує сталі навички сенсорної диференціації, розвиває дрібну моторику, унаочнює причинно-наслідкові зв'язки та активізує пізнавальну активність. Крім того, бізіборд сприяв формуванню позитивного емоційного стану, зміцненню впевненості в діях і розвитку самостійності дітей, що є важливими чинниками успішного розвитку особистості в ранньому віці.

2.3. Інтерпретація результатів експерименту та аналіз динаміки сенсорного розвитку дітей раннього віку за умов використання бізіборда

Експериментальне дослідження, проведене у двох групах дітей раннього віку (експериментальній та контрольній), було спрямоване на визначення ефективності використання бізіборда як інноваційного дидактичного засобу сенсорного розвитку. Упродовж трьох місяців педагоги систематично здійснювали спостереження за дітьми, фіксували їхні маніпулятивні, сенсорні та пізнавальні дії, зміни у самостійності та інтересах, динаміку переходу від простих дій до складніших. Отримані результати дозволили оцінити педагогічну ефективність запропонованої методики та визначити її вплив на розвиток дітей.

На початку дослідження усі діти мали приблизно однаковий рівень сенсорного розвитку. Після первинної діагностики було визначено початковий рівень сформованості сенсорних умінь кожної дитини. На цьому етапі більшість дітей обох груп демонстрували середній рівень сенсорної сприймливості, однак експериментальна група показала дещо нижчу мотивацію до виконання завдань, пов'язаних із класифікацією або порівнянням предметів.

У процесі формувального етапу експерименту діти експериментальної

групи працювали з бізібордом систематично. Заняття проводилися у формі ігрових ситуацій: діти пересували деталі в лабіринтах, відчиняли та зачиняли замки, маніпулювали кнопками, шнурівками, металевими чи фетровими елементами, сортували предмети за кольором або формою, знаходили відповідники за сенсорними ознаками, виконували вправи на співвіднесення.

Контрольна група працювала без бізіборда, застосовуючи традиційні сенсорні ігри з наборами Монтессорі, мішечками з фактурами, дидактичними картками, кубами та пірамідками. Це дало змогу порівняти динаміку розвитку, зумовлену методикою.

Приклади спостережень за дітьми під час експерименту.

Педагогічне спостереження було одним із основних методів збору даних. Нижче наведено кілька типових прикладів, що ілюструють відмінності між дітьми контрольної та експериментальної груп.

Один із хлопців експериментальної групи на початку дослідження майже не проявляв інтересу до завдань зі співвіднесення кольорів. Він часто зупинявся, розглядав предмети, але не намагався діяти. Уже через місяць використання бізіборда дитина стала впевнено знаходити відповідні кольори серед елементів, легко реагувати на словесні інструкції та поступово переносити ці навички у побутові ситуації, наприклад, під час збирання іграшок або самостійного одягання.

Дівчинка з експериментальної групи спершу не могла виконувати дії на застібання кнопок або шнурівку, однак після роботи із бізібордом охоче ініціювала взаємодію з цими елементами, коментувала свої дії та порівнювала способи їх виконання. Це свідчило про розвиток сенсомоторної координації, дрібної моторики та мовленнєвої активності.

У контрольній групі також спостерігали позитивні зрушення, однак вони проявлялися повільніше. Наприклад, один із хлопців навчився сортувати предмети за кольором лише на третьому тижні експерименту, тоді як діти експериментальної групи оволоділи цією навичкою швидше завдяки

постійному використанню бізіборда.

Кількісний аналіз результатів. Після проведення фінальної діагностики результати дітей обох груп було розподілено за трьома рівнями сенсорного розвитку: високим, достатнім і низьким. Це дало змогу оцінити ефективність використання бізіборда порівняно з традиційними методами, що представлено у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Розподіл дітей за рівнями сенсорного розвитку на початку експерименту

Рівень	Експериментальна група (10 дітей)		Контрольна група (10 дітей)	
	К-сть	%	К-сть	%
Високий	3	30	3	30
Достатній	5	50	5	50
Низький	2	20	2	20

Початковий рівень майже не відрізнявся, що забезпечило чистоту експерименту. Після формувального етапу результати змінилися таким чином, що висвітлено у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Розподіл дітей за рівнями сенсорного розвитку після експерименту

Рівень	Експериментальна група (10 дітей)		Контрольна група (10 дітей)	
	К-сть	%	К-сть	%
Високий	7	70	4	40
Достатній	3	30	4	40
Низький	0	0	2	20

Порівнявши вихідні та підсумкові дані, можна встановити, що кількість дітей із високим рівнем сенсорного розвитку в експериментальній групі збільшилася у 2,3 рази. У контрольній групі цей приріст був значно скромнішим, лише на 10 %. Особливо показовим є відсутність низького рівня у всіх дітей експериментальної групи, тоді як у контрольній він зберігся. Це доводить, що бізіборд компенсує сенсорні труднощі й стимулює розвиток дітей

з низьким стартовим рівнем.

У експериментальній групі діти швидше та впевненіше опановували навички маніпулювання застібками, сортування, шнурівки, порівняння предметів, що підтверджує ефективність бізіборда.

Аналіз даних дозволяє зробити висновок, що найбільш суттєві досягнення дітей експериментальної групи пов'язані з розвитком дрібної моторики, зорово-рухової координації та сенсорної диференціації. Діти, які мали труднощі на початку дослідження, помітно покращили результати. Під час виконання вправ з бізібордом вони виявляли більше самостійності, ініціативності, наполегливості у розв'язанні задач.

Елементи бізіборда створювали постійні умови для виникнення ситуацій успіху: діти бачили результат власних дій (клацання кнопки, рух фігурки, поява світла, відчинення замочка), що підвищувало їхню мотивацію. Важливо, що у процесі формування експерименту діти не просто виконували вправи, а включали їх у сюжетну гру, яка сприяла формуванню цілісного сенсорного досвіду.

У контрольній групі позитивні зміни також спостерігалися, але вони були менш виражені. Діти діяли менш ініціативно та частіше потребували допомоги дорослого.

Отже, використання бізіборда значно підвищило ефективність сенсорного розвитку дітей раннього віку. Найбільш вагомими змінами спостерігалися у сферах дрібної моторики, сенсорної диференціації та перенесення сенсорних знань у нові ситуації. Експериментальна група продемонструвала суттєве зростання кількості дітей із високим рівнем розвитку.

Таким чином, бізіборд сприяв формуванню активної пізнавальної позиції, емоційної залученості та позитивної мотивації до навчання.

У другому розділі дослідження було здійснено комплексний аналіз теоретичних і практичних аспектів організації сенсорного розвитку дітей раннього віку в умовах закладу дошкільної освіти, а також обґрунтовано

методичні засади використання бізіборда як інноваційного дидактичного засобу. Проведена робота дозволила встановити, що ефективність сенсорного розвитку значною мірою залежить від того, наскільки педагогічне середовище враховує природні потреби дитини цього вікового періоду — потребу в дослідженні, маніпуляції, самостійній діяльності, емоційній насиченості взаємодії та набутті нового досвіду шляхом проб і помилок.

Аналіз державних стандартів і чинних освітніх програм засвідчив, що сенсорний розвиток розглядається як одна з провідних ліній сучасної дошкільної освіти, яка має бути інтегрована в усі види дитячої діяльності. Проте практичне наповнення сенсорної освіти часто потребує оновлення, зокрема у напрямі використання засобів, здатних викликати стійку мотивацію та підтримувати активну пізнавальну діяльність дітей раннього віку. У зв'язку з цим використання бізіборда постає як сучасний, науково обґрунтований і педагогічно доцільний інструмент, який поєднує сенсорні, моторні та пізнавальні завдання.

Порівняння традиційних підходів із можливостями бізіборда дозволило встановити, що останній має значний потенціал завдяки поєднанню сенсорних стимулів різної модальності, використанню яскравих наочних компонентів, багатоваріантності маніпуляційних дій та створенню умов для формування причинно-наслідкових зв'язків. Саме ці характеристики забезпечують оптимальні умови для інтенсивного сенсорного розвитку, який у ранньому віці є ключовим чинником пізнавального становлення.

У межах розділу було здійснено детальний опис експерименту, спрямованого на перевірку ефективності використання бізіборда. Первинне діагностування показало, що діти обох груп мали приблизно однаковий рівень сенсорного досвіду, що свідчило про коректність початкових умов для подальшого порівняння. Результати спостережень та аналіз виконання сенсорних завдань дали змогу визначити сильні та слабкі сторони сенсорного розвитку кожної дитини, а також сформулювати критерії для оцінювання

подальшої динаміки: здатність до диференціації сенсорних ознак, уміння здійснювати маніпулятивні дії та рівень перенесення сенсорного досвіду.

На формувальному етапі експериментальна група працювала з бізібордом у систематичному режимі, що забезпечило значно ширші можливості для сенсорної стимуляції. Діти не лише виконували структуровані педагогом вправи, але й активно ініціювали власні ігрові дії, створювали мікросюжети, порівнювали предмети, експериментували зі способами маніпуляції. Саме поєднання вільної діяльності та цілеспрямованих завдань виявилось педагогічно ефективним, оскільки діти раннього віку краще розвиваються у природній для них ігровій формі.

Отримані результати повторної діагностики свідчать про значний позитивний вплив бізіборда на сенсорний розвиток дітей. У експериментальній групі спостерігалось зростання кількості дітей із високим рівнем сенсорної розвитку, повне зникнення низького рівня та якісна зміна характеру сенсорних дій – діти стали більш самостійними, цілеспрямованими, уважними та впевненими у маніпуляціях. У контрольній групі також відбулися позитивні зрушення, однак їхня динаміка була менш вираженою та нерівномірною. Такий контраст підтверджує, що використання бізіборда є ефективнішим засобом стимуляції сенсорного розвитку порівняно з традиційними методами.

Узагальнюючи результати розділу, можна стверджувати, що методика сенсорного розвитку з використанням бізіборда відповідає віковим потребам дітей раннього віку, сприяє підвищенню їхньої пізнавальної активності, стимулює розвиток дрібної моторики, логічного мислення, координації рухів та здатності до розв'язання сенсорних задач. Бізіборд виявився не лише дидактичним засобом, а й важливим елементом ігрового простору, який розширює можливості самостійної діяльності дитини та забезпечує умови для комплексного розвитку.

Таким чином, результати теоретичного аналізу, спостережень та експериментальної перевірки підтверджують доцільність упровадження

бізіборда у практику сенсорного виховання дітей раннього віку та обґрунтовують його ефективність як інструменту формування сенсорної культури дитини, розвитку її дослідницьких умінь, пізнавальної мотивації та самостійності в оволодінні довколишнім світом.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи проведені дослідження, слід наголосити, що поставлена мета – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність методики застосування бізіборда у сенсорному розвитку дітей раннього віку – була реалізована повною мірою. Виконання комплексу теоретичних, аналітичних, методичних і експериментальних завдань дозволило отримати цілісні науково обґрунтовані результати, що підтверджують значення бізіборда як ефективного дидактичного засобу сучасної дошкільної освіти.

У рамках першого завдання було здійснено всебічний аналіз наукової літератури з проблеми сенсорного розвитку дітей дошкільного та раннього віку. Вивчення класичних і сучасних педагогічних концепцій дало змогу з'ясувати, що сенсорний розвиток є основою формування пізнавальної діяльності дитини. Доведено, що протягом перших трьох років життя закладаються первинні механізми сприймання та диференціації предметних властивостей: форми, кольору, величини, фактури, ваги, простору, положення предметів одне відносно одного. Науковці наголошують, що рівень сенсорного розвитку прямо впливає на швидкість оволодіння мовленням, розвиток інтелектуальних операцій, становлення довільної уваги та пам'яті, формування мислення та емоційно-вольової сфери. Аналіз літератури підкреслив, що сенсорне виховання не може бути епізодичним або другорядним: це тривалий, системний і складно організований процес, який має охоплювати різні види дитячої діяльності.

Виконання другого завдання дало можливість обґрунтувати методичні засади підготовки вихователя до ефективного використання бізіборда у сенсорному розвитку дітей раннього віку. У ході аналізу чинних програм дошкільної освіти та методичних рекомендацій з'ясовано, що значна частина педагогів потребує оновлення знань щодо сучасних засобів сенсорного

розвитку, інтеграції нових дидактичних матеріалів у традиційну освітню практику, розширення уявлень про можливості предметно-розвивального середовища. У результаті було визначено ключові компоненти методичної готовності вихователя до роботи з бізібордом: уміння конструювати сенсорне середовище, навички педагогічного спостереження, володіння методами сенсорної стимуляції, знання про вікові закономірності сенсорного розвитку та можливі труднощі дітей раннього віку. Окремо підкреслено важливість психологічної готовності педагога до творчості, гнучкого реагування на інтереси дітей і до організації умов, у яких дитина має змогу діяти самостійно.

На виконання третього завдання був розроблений методичний посібник із сенсорного розвитку дітей раннього віку з використанням бізіборда. Він охоплює систему ігрових вправ, комплекс тематичних і сюжетних завдань, опис технік маніпулювання елементами бізіборда, поради щодо індивідуальної роботи та групових занять. У посібнику значну увагу приділено тому, щоб матеріал був адаптивним: кожен вправу можна змінювати відповідно до вікових та індивідуальних особливостей дитини. Посібник передбачає сталі вправи для розвитку дрібної моторики, дії сортування, порівняння, маніпулювання, орієнтацію у просторі, диференціацію кольорів, відтінків і форм, а також розвиток причинно-наслідкового мислення. Важливо, що вправи містять елементи сенсорної інтеграції, що робить їх ефективними не лише для типового розвитку, але й для дітей з особливими потребами.

У ході реалізації четвертого завдання було проведено формувальний експеримент, спрямований на оцінювання ефективності методики застосування бізіборда. На констатувальному етапі встановлено приблизно однаковий рівень сенсорної сформованості у дітей експериментальної та контрольної груп. Аналіз даних показав, що більшість дітей у віці двох-трьох років мають недостатньо розвинені сенсорні навички: їм складно відрізнити предмети за кількома ознаками одночасно, швидко виснажується увага, маніпулятивні дії є хаотичними, а не спрямованими.

Систематичне використання бізіборда на формувальному етапі призвело до помітних позитивних змін у дітей експериментальної групи. Була зафіксована стійка тенденція до зростання самостійності, збільшення кількості сенсорних проб, відірваних від дії «за зразком» і більш спрямованих, контрольованих дій. Діти почали проявляти більшу зацікавленість у виконанні вправ, стали активніше досліджувати елементи дошки, частіше ініціювати спільні ігрові ситуації, використовувати нові способи маніпуляцій. З'явилися елементи вмотивованої поведінки, що свідчить про розвиток внутрішньої пізнавальної мотивації.

Порівняльний аналіз контрольних зрізів на завершальному етапі експерименту показав суттєву різницю у динаміці розвитку між експериментальною та контрольною групами. У експериментальній групі кількість дітей із високим рівнем сенсорного розвитку зростає майже вдвічі, середній рівень став провідним, а низький рівень фактично зник. У дітей покращилися показники зорово-моторної координації, диференціації тактильних стимулів, просторової орієнтації та логічного мислення. Діти стали значно самостійнішими, уважнішими, більш наполегливими під час виконання завдань і демонстрували здатність переносити засвоєні дії у нові ситуації. Контрольна група також показала покращення, однак воно було незначним, нерівномірним та не таким стійким.

Таким чином, результати дослідження переконливо доводять, що використання бізіборда не лише підсилює сенсорний розвиток, а й сприяє формуванню ширшої основи для становлення пізнавальної активності дитини. Бізіборд забезпечує оптимальні умови для природного, емоційно насиченого та діяльнісного засвоєння сенсорного досвіду, інтегрує різні види навчально-ігрової активності, сприяє розвитку дрібної моторики, мислення, уваги, мовлення, творчих здібностей. Усе це підтверджує ефективність методики застосування бізіборда як одного з провідних засобів сенсорного виховання дітей раннього віку.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що поєднання теоретичного аналізу, розроблення методичних матеріалів, їх педагогічної апробації та експериментальної перевірки дозволило отримати науково обґрунтовані результати, що засвідчують доцільність упровадження бізіборда в освітній процес сучасного закладу дошкільної освіти. Методика, перевірена експериментально, може бути рекомендована до широкого використання в практиці роботи вихователів, інструкторів з розвитку, педагогів раннього віку та батьків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александров Ю. В. Психологія розвитку : навч. посіб. Харків : ФОП Панов А. М., 2015. 336 с.
2. Андреєва Т. Т. Сенсорне виховання дітей засобами природи у педагогічній системі Софії Русової. Наукові записки. Серія «Психолого- педагогічні науки». Ніжин : Вид-во НДУ імені Миколи Гоголя, 2011. № 8. С. 95–98.
3. Базовий компонент дошкільної освіти. 2021. https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Vazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
4. Балабай І. Ю., Міщенко О. В. Розвивальна дошка «Бізіборд» як засіб розвитку фізичної культури дітей дошкільного віку. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. 2020. № 18 (1). С. 19–24.
5. Білецька Н. Методика виховання Монтесорі. Основи. Видавництво Старого лева. <https://starylev.com.ua/club/article/metodykavyhovannya-montessori-osnovy>
6. Бондар В. І., Ільченко А. М. Психолого-педагогічні основи розвитку дітей в системі М. Монтесорі : навч. посіб. Полтава : РВВ ПДАА, 2009. 252 с.
7. Борисенко Н. А., Кравченко І. С. Застосування розвивальної дошки «Бізіборд» у процесі формування комунікативних вмінь дітей. Педагогічна освіта : теорія і практика. 2021. № 41. С. 85–91.
8. Васильченко Н. В. Розвивальна дошка «Бізіборд» як засіб формування елементів соціалізації дітей дошкільного віку. Актуальні питання сучасної науки: зб. наук. статей мол. вчених та студ. Херсон, 2021. Т. 3, № 3. С. 5–9.
9. Вороніна В. А., Гапоненко О. С., Кравченко Т. А. Розвивальна дошка «Бізіборд» як засіб розвитку когнітивної сфери дітей дошкільного віку. Шлях освіти. 2020. № 2 (53). С. 80–84.
10. Гавриш Н. В. Інтеграційні процеси в системі дошкільної освіти. Вісник Дніпропетровського університету економіки та права імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». 2011. №1(1). С. 16-20.

<https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2011/1/4>.

11. Галагуз С. М. Розвивальна дошка «Бізіборд» як засіб формування елементів рахунку дітей дошкільного віку. Професійна освіта : методологія, теорія та технології. 2021. № 24. С. 116–123.
12. Гончаренко С. Український педагогічний енциклопедичний словник. Київ, 1997. 375 с.
13. Гончарова О. А., Борисенко Н. Ю. Розвивальна дошка «Бізіборд» у процесі розвитку пізнавальних можливостей дітей. Наукові записки кафедри педагогіки та психології. 2020. Т. 1. С. 94–99.
14. Горішня В. П., Єрмоменко О. В., Кравчук Л. С. Впровадження розвивальної дошки «Бізіборд» у дошкільних навчальних закладах, Модернізація вищої освіти : досвід, проблеми, перспективи. Київ, 2021. С. 105–108.
15. Грама Н. Г. Сенсорний розвиток дітей раннього віку : теорія і практика : монографія. Одеса, 2018. 239 с.
16. Гречаний І. М., Ільїна О. В. Розвивальна дошка «Бізіборд», як засіб стимулювання пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку. Науковий вісник Полісся. 2020. № 3 (15). С. 92–95.
17. Гринюк О. Є. Застосування розвивальної дошки «Бізіборд» у процесі розвитку уваги та сприймання дітьми дошкільного віку. Соціально-педагогічні технології розвитку дітей та молоді. 2021. Т. 32. С. 51–59.
18. Дейнека О. В. Дидактичні можливості розвивальної дошки «Бізіборд» у формуванні математичних уявлень дітей дошкільного віку. Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології. 2021. Т. 11, № 1. С. 227–239.
19. Державний стандарт дошкільної освіти : особливості впровадження. Упоряд. : О. Косенчук, І. Новик, О. Венгловська, Л. Куземко. Харків : Вид-во «Ранок», 2021. 240 с.
20. Дичківська І. М., Поніманська Т. І. М. Монтессорі : теорія і технологія : посібник. Київ : Слово, 2009. 304 с.
21. Довгалюк О. М. Розвивальна дошка «Бізіборд» як засіб формування емоційної стійкості дітей дошкільного віку. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Психологічні науки. 2019. Т. 2. С. 30–33.
22. Дорошенко З. П., Крутій К. Л. Сенсомоторний розвиток дитини раннього віку

- : Пріоритетні напрямки роботи дошкільної ланки освіти на 2006–2007 навчальний рік : методичний аспект. Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД. Вип. 6. С. 142–157.
23. Дошкільна освіта : словник-довідник : понад 1000 термінів, понять, та назв. Упор. К. Крутій, О. Фунтікова. Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД. 2010. 324 с.
 24. Дроботій О. Л., Кривоніс М. Л. Сенсорний розвиток дошкільнят. Ранній вік : посіб. Харків : Ранок, 2021. 192 с.
 25. Дубчак Л. М., Гончаренко О. С. Розвивальна дошка «Бізіборд» як засіб стимулювання пізнавальної активності дитини. Інноваційні технології в науці та освіті. 2021. Т. 2. С. 44–50.
 26. Жук І. А., Середа О. А. Розвивальна дошка «Бізіборд» у контексті формування сприятливого середовища для навчання дітей раннього віку. Наукові записки кафедри педагогіки. 2021. Т. 4. С. 64–70.
 27. Іванова В., Вегеш О. Бізіборд як інноваційна педагогічна технологія для стимулювання розвитку когнітивних процесів у дітей раннього віку. Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі : зб. тез доп. VII всеукр. наук.-практ. інтер.-конф., (м. Мукачево, 15 листопада 2024 р.). Мукачево : МДУ, 2024. С. 75–78.
 28. Кірієнко У. Інформаційно-аналітичні матеріали : дослідження змін в освітньому просторі України в умовах війни (соціологічний вимір). Київ, 2023. 14 с.
 29. Ковальова І. Ю. Використання розвивальної дошки «Бізіборд» як засіб розвитку внутрішньоособистісних якостей дитини дошкільного віку. Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології. 2019. № 9 (89). С. 141–153.
 30. Ковальова О. В., Герасименко В. М. Застосування розвивальної дошки «Бізіборд» у процесі розвитку моторики дітей. Наукові записки кафедри педагогіки та дидактики. 2020. Т. 37. С. 65–70.
 31. Козак О. І., Бойко Л. В., Баран О. І. Використання розвивальної дошки «Бізіборд» у процесі розвитку творчих здібностей дітей. Вісник Хмельницького національного університету. Педагогічні науки. 2019. Вип. 5. С. 99–102.

32. Козак Т., Горяшина Д. Сенсорний розвиток дітей дошкільного віку : теорія і практика. Вісник науки та освіти. Педагогіка. № 11 (17) 2023. С. 152–157.
33. Кононко О. Л. Розвиток особистості дитини дошкільного віку : монографія. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2006. 256 с.
34. Кононова А. А. Розвивальна дошка «Бізіборд» як засіб розвитку зорової пам'яті та мислення дітей дошкільного віку. Інноваційні технології в сучасній освіті: збірник наукових праць. 2021. №3 (12). С. 95–99.
35. Комар О. В. Методика використання розвивальної дошки «Бізіборд» для формування навичок саморегуляції дітей молодшого шкільного віку. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Педагогіка. Соціальна робота. 2021. № 2 (54). С. 55–59.
36. Костюк І. А., Лисенко М. В. Ефективність використання розвивальної дошки «Бізіборд» у формуванні сенсорних навичок дітей раннього віку. Актуальні проблеми педагогіки, психології та соціальної роботи в умовах сучасності : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. Київ, 2021. С. 124–127.
37. Кошель В. М. Сенсорне виховання дітей раннього віку : навч.-метод. посіб. Чернігів : ФОП Баликіна О. В., 2019. 160 с.
38. Кривоніс М. Л., Дроботій О. Л., Ачкасова В. М. Сенсорний розвиток дошкільнят : посіб. Харків : Ранок, 2012. 240 с.
39. Курдюмова Л., Гриневич Т. Досвід використання розвивальної дошки «Бізіборд» у процесі розвитку фізичної підготовленості дітей дошкільного віку. Інноваційні педагогічні технології в навчально-виховному процесі : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. 2021. С. 63–67.
40. Курило Г. В. Розвивальна дошка «Бізіборд» як засіб формування практичних навичок дітей дошкільного віку. Наукові записки Кропивницького національного технічного університету. Педагогіка, психологія, соціальна робота. 2021. № 46. С. 72–78.
41. Куц В. М. Створення розвивальної дошки «Бізіборд» для розвитку логічного мислення дітей дошкільного віку. Соціальна педагогіка та соціальна робота, інноваційні підходи до розвитку особистості: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. Київ, 2020. С. 112–116.
42. Любенко Н. В., Пікус В. І., Терещук О. М. Використання розвивальної дошки

- «Бізіборд» у процесі розвитку візуальної сприйнятливості дітей раннього віку. Педагогіка вищої та середньої школи. 2019. №59. С. 83–89.
43. Ляшенко О. М., Казакова О. О. Розвиток дитини раннього віку : теорія і практика : навч. посіб. Київ : Айлант, 2015. 300 с.
 44. Майборода Л. І. Особливості розвитку сенсорної інтеграції у дітей дошкільного віку. Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології. 2015. № 1(45). С. 261–266.
 45. Малікова Ю. В. Сенсорне виховання у спадщині видатних педагогів минулого. Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського : зб. наук. пр. Одеса : ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2005. № 3-4. С. 151–153.
 46. Мельник О. А. Використання розвивальної дошки «Бізіборд» в процесі формування мовленнєвого розвитку дітей. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі. 2019. №58. С. 76–83.
 47. Мельник І. Р. Використання розвивальної дошки «Бізіборд» у дошкільному навчальному закладі. Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології. 2019. № 9 (8). С. 171–178.
 48. Мельник Т. О. Розвивальна дошка «Бізіборд» як засіб формування елементів письма дітей дошкільного віку. Проблеми сучасної педагогічної освіти. 2021. № 66. С. 164–170.
 49. Міщук Т. Г. Організація гривізуальних ігор на розвивальній дошці «Бізіборд». Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Педагогіка. 2021. № 2 (83). С. 105–110.
 50. Михайлюк І. М. Дидактичні можливості засобів розвивальної дошки у дошкільному навчальному закладі. Проблеми сучасного педагогічного процесу. 2019. № 58. С. 203–210.
 51. Молодецька Г. І. Сенсорний розвиток дітей 3-го року життя в іграх з природними матеріалами. Педагогічний альманах : зб. наук. праць. Одеса : ПНПУ, 2017. С. 126–132.
 52. Москвичова О. Подорож Пустелею. Бізіборд для дітей старшої групи. Дошкільне виховання. Київ : Світич. 2018. № 5–6. С. 26–27.

53. Наконечна О. В. Використання розвивальної дошки «Бізіборд» для стимулювання сенсорного розвитку дітей дошкільного віку. Науковий вісник Чернівецького університету. 2018. №870. С. 121–126.
54. Освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі». Витяг із Базового компонента дошкільної освіти. Дошкільне виховання. 2021. №7. С. 8–10.
55. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Психодіагностичний інструментарій в умовах дошкільного закладу : навч. посібн. Київ : «Центр навчальної літератури», 2013. 296 с.
56. Павлова О. О. Розвивальна дошка «Бізіборд» як засіб підвищення мотивації до навчання у дітей раннього віку. Наукові записки Кропивницького національного технічного університету. Технічні науки. 2019. №1(47). С. 105–109.
57. Палій Н. В. Застосування розвивальної дошки «Бізіборд» у процесі формування мислення дітей дошкільного віку. Вісник Херсонського державного університету. Педагогічні науки. 2019. №50. С. 109–113.
58. Панченко Ю. А. Застосування розвивальної дошки «Бізіборд» у процесі виховання та розвитку дітей дошкільного віку та інноваційні технології в освіті та науці : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. Херсон, 2021. С. 204–209.
59. Петренко Є. Ю., Токаренко О. І. Модернізація засобів ранньої діагностики розвитку дитини за допомогою розвивальної дошки «Бізіборд». Наукові записки Бердянського університету менеджменту і бізнесу. Педагогічні науки. 2021. № 1. С. 97–103.
60. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посібн. для студентів вищ. навч. закл. Київ : «Академвидав», 2004. 456 с.
61. Ранній розвиток дитини - право кожного : зб. матеріалів всеукр. Форуму. Міністерство освіти і науки України, Національний еколого-натуралістичний центр. Київ : НЕНЦ, 2019. 123 с.
62. Редько Г. О. Педагогічні умови використання розвивальної дошки «Бізіборд» у процесі формування рухових навичок дітей дошкільного віку. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Педагогіка, соціальна

- робота. 2020. № 2 (55). С. 68–73.
63. Романенко І. С. Формування сенсорно-пізнавальної активності дітей раннього віку за допомогою дидактичних ігор та вправ за системою Монтессорі : посіб. Кролевець, 2019. 46 с.
 64. Рубан О. Ю. Розвивальна дошка «Бізіборд» у формуванні сприйняття кольорів дітьми дошкільного віку. Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Педагогіка та психологія. 2021. № 1019. С. 57–61.
 65. Рябченко О. О. Розвивальна дошка «Бізіборд» як засіб формування емоційно-вольової сфери дітей дошкільного віку. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Педагогіка, психологія, філософія. 2021. № 347, Т. 1. С. 148–153.
 66. Савіненко А. І., Гордієнко Т. М. Розвивальна дошка «Бізіборд» у вихованні інтересу до природи. Науковий вісник Херсонського державного університету. Педагогічні науки. 2020. № 2 (2). С. 87–91.
 67. Сенсорно-пізнавальний розвиток : основні терміни та поняття. Вихователь-методист. 2021. № 9. С. 9–10.
 68. Сидоренко І. В., Соколенко О. В. Застосування інтерактивної дошки «Бізіборд» у дошкільному навчальному закладі. Початкова освіта. 2019. № 5. С. 28–33.
 69. Скрипник О. М. Використання розвивальної дошки «Бізіборд» у процесі формування математичних уявлень дітей дошкільного віку. Наукові записки кафедри педагогіки. 2018. Т. 2. С. 202–207.
 70. Соколенко О. В., Козар Н. С. Розвивальна дошка «Бізіборд» у процесі підготовки до навчання грамоти. 2020. № 10 (86). С. 384–386.
 71. Соколова Т. М., Лупенко О. І. Розвивальна дошка «Бізіборд» у процесі формування сприйняття дітей дошкільного віку. Науковий вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Педагогічні науки. 2020. Вип. 2. С. 82–85.
 72. Трикоз С. В. Педагогічні технології сенсорного виховання дошкільників з розумовою відсталістю. Теорія і практика олігофренопедагогіки та спеціальної психології. Київ : 2013. Вип. 8. С. 93–98.

73. Соловйова Н. М., Платоненко В. С. Використання розвивальної дошки «Бізіборд» у підготовці молодших школярів до вивчення іноземної мови. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». «Педагогічні науки». 2018. № 25. С. 155–158.
74. Харченко О. В., Ковальчук Н. В. Розвиток дітей раннього віку в умовах дошкільного навчального закладу : навч. посіб. Київ : Видавничий дім «Слово», 2015. 216 с.
75. Харченко І. С. Розвиток сенсорної інтеграції у дітей раннього віку в умовах сучасного дошкільного навчального закладу. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість вчителя, студента та науковця. 2019. № 28. С. 121–126.
76. Харченко Г. М. Розвивальна дошка «Бізіборд» як засіб формування елементів арифметичних уявлень дітей дошкільного віку. Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології. 2021. Т. 1. С. 214–224.
77. Хаустова О. О. Розвивальна дошка «Бізіборд» як засіб формування елементів візуального мислення дітей дошкільного віку. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Технічні науки». 2021. № 5 (98). С. 222–229.
78. Швидкий А. І., Швидка І. В., Буренко І. І. Сенсорний розвиток дітей дошкільного віку. Теорія і практика. Київ : Видавничий дім «Самміт-книга», 2018. 240 с.
79. Шульженко І. Г. Використання розвивальної дошки «Бізіборд» у вихованні дошкільників. Вісник Черкаського університету. Педагогічні науки. 2020. № 5 (395). С. 31–36.
80. Bahri N. F., Ramawisari I., Putri Sh. Design concept analysis of educational toys to stimulate early childhood fine motor development. Gelar : Jurnal Seni Budaya Vol 21, №1, June 2023 P. 57–70 <https://jurnal.isi-ska.ac.id/index.php/gelar/index>
81. Montessori Busy Boards. <https://www.mother.ly/terms/montessori-busy-boards/>
лдлдлдлдлдлдлдлдлд